Anul XXII. Aprilie 1932 Nr. 4.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an **260 Lei.** Pe o jumătate de an **130 Lei.**
Pentru studenţi pe un an: **200 Lei.**

ÎN PERSPECTIVA NOULUI SINOD ECUMENIC.

Un fapt îndeobşte cunoscut îl formează situaţia anormală în care se găseşte biserica ortodoxă, privată de mai bine de unsprezece secole, de cel mai important mecanism din sânul ei, de supremul organ legislativ, sinodul ecumenic. Funcţiunea acestui suprem regulator al bisericii ortodoxe a fost suplinită pentru un răstimp de statul bizantin, care a creiat o bogată legislaţie bisericească; iar după prăbuşirea imperiului de răsărit şi înfiinţarea statelor naţionale, diferite biserici ortodoxe naţionale, cu concursul statelor respective şi-au reglementat, condus şi organizat viaţa lor bisericească. In tot răstimpul acesta, funcţiunea sinodului ecumenic, a fost suspendată şi amânată din cauza unor excepţionale circumstanţe politico-bisericeşti ca: despotismul împăraţilor bizantini, mohamedanismul şi rivalitatea dintre Roma, Bizanţ etc. cari reprezentau nişte obstacole serioase şi de neînvins în calea convocării sinodului ecumenic. Imprejurările constrângătoare au făcut ca ortodoxia să renunţe, pentru multă vreme, la activitatea unui organ ecumenic atât de necesar pentru propăşirea ei.

Bisericile ortodoxe au fost nevoite să se retranşeze înlăuntrul frontierelor statelor şi la adăpostul autocefaliilor să-şi urzească independent organiza-

ţiile lor, rezultând din această izolare un mozaic de organizaţii particulare. In cazuri de stringentă necesitate, ca chestiunile de credinţă cari sunt de competinţa sinodului ecumenic, le-au rezolvat bisericile ortodoxe uzând de scrisori circulare [„consensus totius ecclesiae dispersae"]. Cu toată mulţimea adversităţilor cu cari a trebuit să lupte biserica ortodoxă, ele n'au putut desfiinţa sau înlătura din viaţa bisericii acest organ vital al ei, ci cel mult să-l amâne şi să-l împiedice. Astăzi, când în bună parte aceste dificultăţi au dispărut, convocarea unui sinod ecumenic are şansele unui succes desăvârşit. Termenul s'a prelungit până la maximum, încât nu se mai poate amâna sorocul convocării unui nou sinod ecumenic. Interesele superioare ale ortodoxiei îl reclamă şi-l impun şi vremurile înşile par a-i fi mai prielnice. Acţiunea de restaurare a ortodoxiei trebue să înceapă; şi viitorul sinod ecumenic va fi un fericit prilej de a se afirma iarăşi solidar şi unitar ca'n vremurile ei de aur. După răsboiul mondial, ideia unui sinod ecumenic a trecut între primele preocupări şi străduinţe ale bisericilor ortodoxe; şi cum pe noua hartă a Europei biserica ortodoxă română reprezentă coeficientul cel mai mare de ortodocşi cu cea mai bună organizaţie, era natural ca toate nădejdile de viitor ale ortodoxiei să graviteze spre ea. Se pare că providenţa a rezervat succesiv pentru poporul grec, rus şi român, rolul de înviorare a ortodoxiei. Frumoasă şi măgulitoare cinste, dar plină de cutremurătoare răspundere.

Consecvent cu această istorică chemare Sf. sinod al României, încă în 12 Iunie 1920, a discutat necesitatea convocării unui sinod ecumenic. In sensul acesta s'au început o serie de acţiuni de apropiere şi de cunoaştere reciprocă a diferitelor biserici ortodoxe, pentruca treptat-treptat să se poată ajunge la o colaborare efectivă între ele şi la realizarea unui front comun ortodox. Graţie acestor tratative, pornite de patriarhia română cu celelalte patriarhii

şi a vizitelor pe cari ierarhii diferitelor biserici şi le-au făcut între ei, precum şi a schimbului de studenţi, s'a ajuns să se stabilească reale legături între diferitele biserici ortodoxe. Din acest punct de vedere se poate afirma, că întreaga ortodoxie se găseşte într'o comunitate intimă, că aceleaşi aspiraţii de viitor circulă în întregul ei organism. Aceste legături precum şi conferinţa pan-ortodoxă din Constantinopol [1922], au contribuit simţitor la progresul şi maturizarea ideii unui sinod ecumenic în sânul ortodoxiei. Cu conferinţa interortodoxă dela Vatopedi din muntele Athos, din 8—23 Iunie 1930, lucrările de pregătire a viitorului sinod ecumenic au intrat în faza realizărilor. Comisiunea pregătitoare dela Vatopedi a avut o misiune bine determinată de-a întocmi programul de lucru al viitorului pro-sinod ortodox, care va constitui a doua etapă în lucrările de pregătire ale viitorului sinod ecumenic. Comisiunea pregătitoare dela Vatopedi n'a intrat în fondul chestiunilor, limitându-se numai în a le formula şi cataloga, rămânând ca abia pro-sinodul ortodox să intre în fondul chestiunilor şi să soluţioneze diferitele probleme.

Data ţinerii pro-sinodului este fixată de patriarhatul ecumenic pentru 19 Iunie 1932, dar probabil că el va ţinea şedinţe în mai mulţi ani, dat fiind complexul problemelor şi greutatea soluţionării lor şi pentrucă el trebue să desăvârşească lucrările pregătite şi să le încheie în vederea sinodului ecumenic.

Faptul curios în aceste lucrări de pregătire îl constitue împrejurarea, că acest uriaş şi milenar eveniment, care se pregăteşte şi se anunţă n'a avut un răsunet prea puternic în presa noastră bisericească. S'a înregistrat pur şi simplu cronicăreşte ţinerea unui sinod ecumenic, fără ca să se insiste mai mult asupra diferitelor probleme cari vor fi abordate de viitorul sinod ecumenic. Este adevărat că încă din 1921 păr. Dr. Gh. Ciuhandu în coloanele acestei reviste, a brodat o serie de gânduri în jurul

ideii unui sinod ecumenic, cu scopul vădit de a deschide o discuţie mai amplă în jurul marilor probleme ale ortodoxiei cari cer o grabnică soluţionare. Este adevărat că părintele Ciuhandu se arăta foarte sceptic în ceeace privea posibilitatea ţinerii unui sinod ecumenic; evenimentele ce s'au succedat însă de atunci au avut darul să desmintă în modul cel mai categoric aceste prognosticuri aşa de sceptice ale Sf. Sale.

A condiţiona ţinerea unui sinod ecumenic de realizarea vechii unităţi a creştinătăţii, înseamnă a renunţa ab-initio la el însuş pentru un timp pe care nimeni nu l-ar putea preciza. Când se pune astfel problema unui sinod ecumenic se neglijează două fapte deopotrivă de importante: 1. că tendinţa de reunire a bisericilor oricât de persistent ar fi susţinută — şi noi o susţinem cu toată puterea dragostei care după Sf. Ap. Pavel „toate le nădăjduieşte" [I Cor. XIII—7] — cu toate acestea ea nu încetează de a fi încă, poate pentru multă vreme, un frumos ideal; şi în al doilea rând această condiţiune n'o găsim fixată ca normă în practica celor şapte sinoade ecumenice; şi în timpul lor încă au existat „eresuri". „Biserica ortodoxă însă înţelege ecumenicitatea în sens vertical, punând criteriile ei în adâncime, spre deosebire de catolicism care interpretează ecumenicitatea în sens orizontal, adecă exterior şi spaţial" [N. Berdiaev]. Adevărul indiscutabil din zilele noastre, este că: paralel cu tendinţele nobile şi generoase de reecumenicizare a bisericilor creştine, se petrece şi un proces imens de fracţionare şi pulverizare a creştinismului. A ignora evidenţa acestor realităţi înseamnă a opera înafara faptelor.

Reviu asupra altui element important când este chestiunea de a ne găsi în perspectiva unui sinod ecumenic; şi anume, necesitatea de a se creia o ambianţă spirituală prielnică ţinerii lui în întreaga lume ortodoxă. O atmosferă uniformă în întreaga ortodoxie s'ar putea realiza numai printr'o largă publicitate şi desbatere a tuturor problemelor, cari vor

forma obiectivul sinodului ecumenic. Problemele acestea trebuesc să fie frământate, discutate şi soluţionate în cercuri cât mai largi, fiindcă altfel riscăm să ne surprindă hotărârile unui sinod ecumenic asupra cărora noi n'am meditat şi cu cari nu avem o aderenţă internă. Intreaga obşte ortodoxă este chemată să cunoască, adâncească şi să răspundă la întrebătoarele probleme pe care o evoluţie aşa de întinsă le-a putut aduce „căci păzitorul evlaviei, este poporul întreg al credincioşilor" după o expresie din răspunsul patriarhilor orientali din 1848 la o enciclică papală. Viitorul sinod ecumenic va fi chemat să formuleze şi să precizeze, să confirme şi să investească în forme definitive şi cu caracter universal valabile, problemele cari frământă conştiinţa ortodoxiei. Sinodul ecumenic va fi efluxul întregii biserici ortodoxe; el va puncta evoluţia multiseculară a bisericii cu un centru luminos şi regulator, acordând într'un unison glasurile singuraticelor biserici ortodoxe. In sensul acesta „biserica universală a primit sau a respins hotărârile sinoadelor atât timp cât le simţea că sunt în acord sau în contrazicere cu propria ei credinţă sau cu tradiţiunile sale şi pe acele dintre sinoade în care ea a recunoscut expresiunea cugetării sale intime, le-a numit Sinoade ecumenice. „Sinodul ecumenic, ca atare există prin glasul bisericii". [1]

Astfel înţeles sinodul ecumenic, am câştigat un punct nou de orientare şi de sprijin în aceste reflexiuni.

Prin studiile ce eventual se vor publica în vederea acestui aşteptat sobor ecumenic şi prin discuţiunile ce se vor angaja în jurul lui va rezulta un îndoit câştig: se va creia o mentalitate ecumenică prin coborârea în cercuri cât mai largi a problemelor prezente ale ortodoxiei, edificându-se asupra lor un număr cât mai mare de credincioşi; şi în al doilea rând se va ajunge încetul cu încetul să se cristalizeze vederile şi sugestiile bisericii ortodoxe

[1] N. Arseniev, Biserica Răsăriteană p. 118.

române uşurându-se prin aceasta munca reprezentanţilor bisericii noastre la viitorul pro-sinod. Ideal ar fi fost ca aceste discuţiuni să se efectueze prin intermediul unui organ de publicitate inter-ortodoxă redactat în trei limbi ale popoarelor ortodoxe, desiderat demult formulat în biserica ortodoxă română, dar care din nefericire nu s'a înfăptuit nici până acum. „Logosul" dlui Dr. V. Popescu a fost un început laudabil, dar neizbutit. O revistă pentru toate bisericile ortodoxe, ar fi cea mai nimerită tribună de unde s'ar putea rosti conştiinţa întregei ortodoxii şi s'ar putea realiza şi acel mult aşteptat front unic al ortodoxiei în faţa multiplelor probleme ale vremii. Până se va realiza acest deziderat, bisericile ortodoxe, trebue să se mărginească la discuţiuni, cari să aibă loc numai în sânul lor.

Netăgăduit că din unele puncte de vedere, noul sinod ecumenic are avantagii însemnate faţă de cele precedente, şi mă gândesc numai la două: tiparul şi comunicaţia; dar în acelaş timp şi greutăţi infinit mai mari apasă lucrările acestui sinod. Să ne gândim numai la faptul, că în seria sinoadelor ecumenice intermitenţa între ultimul sinod ecumenic şi cel viitor este fără precedent, ştiind că intervalul cel mai mare de timp a fost între sinodul V şi VI de 138 ani; dar se ştie deasemenea, că sinodul VI-lea ecumenic a adus şi cele mai multe canoane. Viitorul sinod ecumenic se va găsi în faţa unei evoluţii de peste 11 secole cu o zestre bogată în organizaţiile cele mai variate, cu practicile şi uzanţele cele disparate. Faţă de centralismul sufocant şi uniformitatea exagerată a catolicismului, ortodoxia s'a mulţumit cu unitatea în varietate, deşi uneori această varietate a mers prea departe. In afară de filoanele aurifere ale dogmelor pe cari le regăsim aceleaşi în toate bisericile ortodoxe, există o fizionomie caracteristică fiecărei biserici particulare. Viitorul sinod ecumenic este chemat să împlinească o operă de revizuire, uniformizare şi rectificare a acestor practici felurite, să ratifice toate măsurile luate până

acum în diferitele biserici şi ca un corolar al acestora să-şi întregească legislaţia bisericească, pentru a încadra viaţa tuturor bisericilor ortodoxe într'un nou ritm unitar. In ceeace priveşte legislaţia bisericească, ea cuprinde o mulţime de dispoziţii perimate, repetiţii şi altele cari sunt inaplicabile vieţii actuale. Se impune creiarea unor dispoziţii cari să normeze noile situaţii din bisericile ortodoxe.

Comisiunea pregătitoare dela Vatopedi a elaborat programul viitorului pro-sinod care ni se pare incomplect, deoarece sunt lăsate înafară o mulţime de chestiuni asupra cărora viitorul sinod ecumenic trebue să se pronunţe. Când fac această afirmaţie, mă gândesc la chestiunea atât de controversată a participării elementului laic la treburile bisericeşti. In aparenţă această practică, pe care azi o găsim aproape în toate bisericile ortodoxe, se află în contrazicere cu unele dispoziţii canonice. In orice caz viitorul sinod ecumenic, trebue să hotărască asupra acestei chestiuni şi să fixeze, limitele acestei participări a laicilor. Problemele cari vor forma obiectul viitorului pro-sinod sunt de ordin dogmatic, canonic, liturgic, misionar..... chiar şi chestiunea atât de iritantă a calendarului, încât întreaga erudiţie teologică trebue pusă la contribuţie. Voi semnala deocamdată şi numai sumar două din aceste probleme, pentruca să se evidenţieze necesitatea şi utilitatea unor discuţiuni mai ample în jurul acestor probleme. Astfel problema uniformizării tipiconului, care este aşa de complicată încă este înscrisă în programul de lucru al viitorului pro-sinod; dar problema aceasta ridică o serie de alte probleme ca: statornicirea unui tipicon exclusiv pentru uzul bisericilor de mir; chestiunea aşa de des desbătută a scurtării sau a adaptării vremilor a cultului ortodox, precum şi îmbogăţirea lui. Ori de câte ori s'au pus în discuţie astfel de probleme cu multă timiditate, şi e explicabil de ce, nu s'a ajuns la un rezultat pozitiv din pricina inexistenţei şi imposibilităţii de a se legifera ecumenic. Acum este momentul, când aceste

discuţiuni vor putea avea un succes nu numai teoretic, ci şi practic, dat fiind ţinerea unui sinod ecumenic. Nu trebue să se uite că formele cultului ortodox au fost căile respiratorii ale unei pietăţi aşa de bogate ca a celor dintâi veacuri şi care a scăzut astăzi simţitor. Oare cultul ortodox să nu fie susceptibil de nici o modificare şi întregire cel puţin în părţile lui secundare? Oare nu este îngăduit bisericii să-şi aibă şi astăzi o imnologie, în care să se reflecteze luptele bisericii cu ereziarhii vremii? De ce biserica prin cultul ei putea să răspundă şi să afirme adevărurile dogmatice atacate altădată de nevrednicul Arie şi azi când sunt alte puncte de credinţă atacate de noi ereziarhi nu mai puţin temuţi ea să nu reacţioneze şi prin formele de cult? Se ştie doar că cultul ortodox s'a închegat progresiv şi că el reprezintă în rezumat însăşi istoria bisericii din primele veacuri. Nu se poate refuza bisericii libertatea de a creia noi imne religioase în cari sub formele poeziei religioase să-şi apere adevărurile de credinţă azi atât de atacate, cu condiţia aprobării viitorului sinod ecumenic. Dar când se pune în discuţiune chestiunea uniformizării cultului ortodox, trebue să ne punem întrebarea, dacă în biserica noastră ortodoxă română există o uniformitate. Am subliniat numai tangenţial această importantă problemă a cultului, revenind cu alt prilej asupra ei.

Altă chestiune care va fi adusă în discuţiunea viitorului sinod ecumenic este cea a autocefaliei bisericilor. Este de o covârşitoare importanţă de a se fixa odată pentru totdeauna condiţiile după care o biserică particulară dobândeşte autocefalia. Se ştie că istoria autocefaliilor bisericilor este plină de conflicte grave şi de schisme; este suficient să menţionez cazul bisericii bulgare şi al bisericii din România.

Iată privind numai sumar problema unui viitor sinod ecumenic, câte chestiuni dintre cele mai interesante şi mai pline de actualitate se pot discuta.

Pr. AUREL RADU.

CATOLICISMUL ŞI CULTURA MODERNĂ.

(Urmare).

§ 2. In Franţa.

Prin legea din 9 Decemvrie 1905 Biserica catolică din Franţa devine separată de stat; Biserica şi aşezămintele ei nu mai sunt recunoscute prin lege. In art. 4—10 ale acelei legi se prevede că bunurile ce aparţineau aşezămintelor publice bisericeşti vor putea fi transmise până la 31 Decemvrie 1906, fără vre-un profit pentru visteria statului, *Asociaţiilor de cult* private ce se vor constitui pentru exercitarea cultului catolic.[1] In cazul când aceste Asociaţiuni nu se vor forma, bunurile bisericeşti vor fi sequestrate de stat şi date aşezămintelor publice de altă natură.[2]

Inainte de aceea, în 1901, Parlamentul hotărâse că orice congregaţiune religioasă, neautorizată încă, spre a putea rămânea în Franţa trebue să fie autorizată printr'o lege specială. Dintre cele 753 de congregaţiuni neautorizate până atunci [147 de bărbaţi şi 606 de femei] numai 63 congregaţiuni de bărbaţi şi 2 treimi din cele de femei cerură această autozitare, celelalte refuzară. Nici una n'a primit însă până acuma autorizarea cerută. In Martie 1904 se votă apoi o lege prin care se interzicea oricărei congregaţiuni învăţământul de orice natură. Cum însă

[1] L'Europe Nouvelle din 28 August 1926, p. 1211. Despre aceste Asociaţii spune art. 4 al legii: „Chaque établissement public du culte se survivra dans une association privée qui aura le même objet, à qui appartiendra la même compétence, et qui devera rester fidèle aux régles d'organisation du culte que représentait l'établissamcnt dont elle hérite".

[2] L'Eur. Nouv. din 28 August 1926, pg. 1212.

şcolile susţinute de congregaţiuni nu puteau fi înlocuite la moment, trebuind vre-o 1500 de învăţători şi vre-o 6000 învăţătoare, se hotărî ca înlocuirea aceasta să se facă într'un răstimp de 10 ani. Şcolile publice fuseseră laicizate încă din 1880.

A treilea din măsurile luate împotriva Bisericii a fost ruperea legăturilor dintre statul francez şi Curia papală, petrecută înainte de legea separaţiunii, în 30 Iulie 1904.[1]

Măsura întâi, şi în parte şi a doua, nu s'a prea aplicat, mai ales că Pius X reprobase legea separaţiunii prin enciclica *Vehementer* din 11 Februarie 1906 ca una care „nu atribue administrarea cultului public corpului ierarhic constituit de Mântuitorul, ci asociaţiei de persoane laice",[2] iar în 10 August 1906 oprise prin enciclica *Gravissimo* constituirea Asociaţiilor de cult atâta timp cât nu se va stabili într'un mod legal „că constituţia divină a Bisericii, drepturile nestrămutate ale Pontificelui roman şi ale episcopilor, ca şi autoritatea lor peste bunurile necesare Bisericii vor fi irevocabil deplin asigurate în numitele asociaţii".[3] Legea asociaţiilor de cult, urmărind democratizarea Bisericii şi fărâmiţarea ei, nu acorda preotului în calitate de preot sau episcopului în calitate de episcop nici o consideraţie, ci trata cu grupa de persoane pe cari le putea reprezenta oricine. Papa se temea, cum s'a şi întâmplat uneori, că se vor constitui în unele locuri asociaţii înafară de legăturile canonice cu întreaga Biserică şi vor câştiga pentru ele bunurile bisericii din locul respectiv.[4]

---

[1] Dom Ch. Poulet, Histoire de l'église tome II, Paris 1926 p. 506—13. Yves de la Brière op. c. VI-e série 180.

[2] Op c. 512.

[3] Yves de Le Brière op. c. VI-e série 288.

[4] Yves de La Brière op c. 289. „D'après la loi de 1905, l'organisation catholique est représentée, dans chaque centre du culte, par une association de personnes qui declarent professer le catholicisme et qui se réunissent pour assurer l'exercise du culte religieux. L'autorité civile n'aura plus aucun rapport légal avec le curé en tant que curé, ou l'évêque en tant qu' évêque, mais elle ne connaîtra que l'association, legalement habilitée à recevoir la dévolution des édifices du culte, à exercer les droits et à supporter les charges de la communauté catholique".

Poporul rezistând, la îndemnul Papei şi al episcopilor, să formeze asociaţiunile de cult, guvernul se temù să confişte bisericile cum prevedea legea din 1905, mulţumindu-se să confişte numai celelalte bunuri [averi, case parohiale, seminarii etc.] Prin legea din 28 Martie 1907 se renunţă pe faţă la confişcarea bisericilor, fără a acorda însă preotului sau parohiei vre-un titlu juridic asupra lor.[1]

Dar cu toate că practic legea nu s'a putut impune în întregul ei, teoretic guvernele dinainte de răsboiu ţineau neclintit la ea şi perseverau în atitudinea duşmănoasă faţă de Biserică. In Cameră domina partidul radical-socialist, cel foarte duşmănos Bisericii, având la stânga un mare număr de colectivişti, la dreapta o grupă de republicani de stânga, care se supunea de obiceiu direcţiunilor politice ale celor dintâi. Opoziţia o forma o minoritate moderată în centru şi una liberală şi conservativă la dreapta.[2]

Răsboiul a adus o schimbare considerabilă în atitudinea opiniei franceze faţă de Biserică şi de clerici. Devotamentul şi entuziasmul cu care clerul şi-a servit patria în tranşee alăturea cu toţi fiii ţării, sau în propaganda cauzei franceze în străinătate, organizată de Mgrs Baudrillart, rectorul Institutului catolic din Paris, în Comité de propagande catholique à l'éranger, au împrăştiat ideea că Biserica este duşmana Statului.[3] Experienţele din tranşee au

---

[1] Yves de La Briére op. c. 298. Poulet op. c, 513.

[2] P Doncoeur S. I. Gegenwartshoffnungen der Katholiken Frankreichs im politiscken und sozialen Leben. St. d. Z. Mai 1922, p. 107.

[3] Comitetul acesta, care-şi propunea să dovedească în faţa lumii catolice în primul rând, că Germania a nesocotit legile morale creştine [catolice], deslănţuind răsboiul şi dedându-se la toate cruzimile, a publicat cu colaborarea celor mai eminente personalităţi catolice franceze volumele: La Guerre allemande et le Catholicisme 1915, L'Allemagne et les Alliés devant la concience chretienne şi La vie catholique dans la France contemporaine [1918]. Ultimul volum e replica la răspunsul dat primului volum de catolicii germani prin scrierea „Deutsche Kultur, Katholizismus und Weltkrieg" edată de Georg Pfeilschifter Freib. i. Br. 1916. Alăturea de răsboiul de arme se dădea unul de idei. Baudrillart a făcut, în decursul răsboiului, 2 turnee de-alungul Spaniei conferenţiind şi convingând lumea de dreptatea Franţei. Alţii făceau acelaş lucru în alte ţări. Yves de La Brière op. c. V-e serie 289 urm.

creat de altfel şi prin natura lor sentimente cu mult mai pretinoase religiei.

* * *

Această schimbare se resfrânse şi în alegerile din Noemvrie 1919, cari mutară centru de gravitate dela radical-socialişti la moderaţii din centru, sprijiniţi de dreapta şi de republicanii din stânga [la un loc Blocul naţional].[1]

Totul vorbea pentru o revenire asupra măsurilor luate înainte împotriva Bisericii.

Se începù prin reluarea raporturilor cu Papa. In favorul acestei reluări pledau, în afară de motivele amintite şi altele cu mult mai speciale. Alsacia şi Lorena recucerite stau din punct de vedere bisericesc şi azi sub regimul concordatului din 1801, a cărui aplicare sau transformare cere un acord cu Vaticanul. Zona franceză din Maroc impune acolo instituirea unui episcop catolic, pentruca personalul bisericesc să nu mai depindă de jurisdicţiunea străină. Protectoratul francez al misiunilor catolice din Orient şi din Extremul-Orient, chestiune de influinţă naţională, cerea iarăşi ca Papa să recunoască acest protectorat.[2]

Nu-i de lipsă să mai amintim că Papa aştepta cu şi mai mare nerăbdare reluarea legăturilor cu statul francez, ieşit ca cea mai mare putere din răsboiul mondial.[3] Fina diplomaţie curială nu scăpa nici o ocazie să nu se grăbească cu un gest de curtoazie, de atenţiune, faţă de guvernanţii Franţei. Un atentat neizbutit asupra lui Clemenceau în Martie 1919 dădù Papei prilejul să-l felicite pe neîmpăcatul duşman al Catolicismului prin cardinalul arhiepiscop al Parisului Amette şi să primească dela acela tot prin Amette călduroase mulţumiri. Dorinţa aceluiaş ca Papa să revoace pe episcopii germani din Strass-

[1] Doncoeur art. cit. 107.

[2] De La Brière op. c. V-e série 348.

[3] v. Lama op. c. 171 urm.

burg şi Metz şi să-i înlocuiască cu doi francezi nu numai că nu o ascultă Papa, ci lăsă chiar toată libertatea guvernului, el mulţumindu-se să aprobe. Lucrul acesta petrecut în Aprilie s'a tranşat prin cardinalul Amette care în Martie a făcut o călătorie la Roma, între altele şi pentru a lua parte la şedinţa cardinalilor ce da ultima hotărâre în chestiunea canonizării fecioarei din Orléans şi pentru a apăra protectoratul francez al catolicilor din Orientul apropiat, protectorat primejduit de Anglia.[1] Ceeace i-a câştigat pe Francezi mai mult a fost gestul Papei de-a canoniza chiar acum, la sfârşitul unui răsboiu glorios, pe Jeanne d'Arc, simbolul cel mai caracteristic al sufletului şi-al aspiraţiilor franceze, şi pe Margerite-Marie Alacoque, creatoarea cultului inimei lui Isus, patroana Franţei. Incă înainte de canonizarea celor două franceze, în 16 Octomvrie la sfinţirea Bisericii neamului de pe Montmartre, dedicată inimii lui Isus, Papa a trimis un reprezentant, pe cardinalul Vico.[2]

Dar cu toate aceste semne de prietenie şi cu toată propaganda pe care o făcea chiar un radical ca senatorul De Monzie, Clemenceau, cât timp a rămas ministru-preşedinte, respingea totdeauna cu un energic „jamais" toate sugestiile unei reluări a legăturilor diplomatice cu Papa.[3] Alegerile din Noemvrie 1919 aduseră însă un parlament şi un guvern hotărât pentru o politică de pace religioasă. Papa făcù şi-acum primul pas direct, felicitând în Februarie 1920 direct pe noul preşedinte al Franţei P. Deschanel.

In 12 Martie 1920, guvernul prezidat de Millerand depuse la Cameră proiectul pentru acordarea creditelor necesare pentru restabilirea legaţiunii la Vatican. O opoziţie dârză începù prin presă şi în Parlament. Socialistul Varenne declară „a intra în legături cu un alt papă ar fi o greşală, a intra cu Be-

[1] v. Lama op. c. 173—4.
[2] De La Brière op. c. V-e série 59 urm.
[3] v. Lama op. c. 174.

nedict XV e o crimă", cunoscut fiind filogermanismul lui din vremea răsboiului. Afară de aceea bunele relaţii cu Italia ar fi primejduite.[1]

Mai primejdioasă era o grupă mai moderată, care nu-şi vărsa pe faţă veninul în contra Papei, ci declara că acceptă în principiu ambasada dela Vatican, ca o necesitate politică, dar guvernul să obţină în prealabil garanţii suficiente pentru stabilitatea legilor laicizante, căci altfel se vor naşte ulterior o mulţime de dificultăţi. Papa va cere în schimb o nunţiatură la Paris, care va fi un centru de intrigi şi de instigaţie în clerul Franţei. Papii să i se ceară să recunoască legea din 1905. Chestiunea să se amâne în orice caz până când toate aceste puncte şi altele de felul acesta vor fi soluţionate.[2] Acestora li se explica mereu că prin reluarea legăturilor diplomatice nu se aduce nici o atingere statutului Bisericii din Franţa, că restabilirea ambasadei are un caracter pur politic şi nu religios.[3]

Cu toate acestea proiectul fù respins în comisiunea financiară a Camerei cu 20 voturi contra 17. Herriot era şeful opoziţiei. La 22 Iunie Millerand însuşi puse proiectul din nou la vot. De astă dată trecù cu 19 voturi contra 15. Proiectul avea să se aducă în plenul Camerei la deschiderea sesiunei din toamnă. Intre timp murind cardinalul Amette şi preşedintele Deschanel, locul lor îl luară cardinalul Dubois din Rouen şi Millerand.

In 16 Mai avusese loc în Roma canonizarea fecioarei din Orléans, la care luase parte o numeroasă delegaţie de parlamentari şi mult public francez.

In 16 Noemvrie 1920 începù în sfârşit lupta decisivă în Cameră. După 4 zile de înverşunate dueluri, pe cari din partea opoziţiei le susţineau Herriot, Boncour ş. a., lupta se decise în favorul ambasadei, în apărarea căreia ministru-preşedinte Leygues se grăbise dela Londra în ultima zi. Proiectul obţinù

[1] v. Lama op. c. 189.
[2] de La Brière op. c. VI-e série 111—113.
[3] V. Lama op. c. 193.

397 voturi contra 209. Votul Senatului nu mai fu aşteptat, dupăce în discuţiile din Martie 1921 s'a văzut că opoziţia va fi acolo cu mult mai mare. Intre timp Briand luă locul lui Leygues ca ministru-preşedinte. In 28 Mai Jonnart, ambasadorul francez, prezenta Papei în Vatican scrisorile de acreditare, iar în 6 August 1921 nunţiul Cerretti le prezentă pe ale sale lui Millerand, preşedintele Franţei.[1]

Guvernul francez restabilind relaţiile cu Vaticanul, a rămas la punctul de vedere că legea separaţiunii este irevocabilă. Catolicii din Blocul naţional, care au dat guvernele cari au lucrat la restabilirea acestor relaţii, se obicinuiseră atât de mult cu statul quo, încât nici nu se gândeau să sfârşească cu el.[2] Şi totuşi situaţia Bisericii din Franţa era foarte tristă. Renunţând la formarea asociaţiilor de cult, averile îi fuseseră confişcate şi ea era privată de orice facultate juridică şi legală de-a câştiga bunuri. Silită să uzeze de subterfugii, ea nu putea aduna decât resurse insuficiente, petrecând într'o continuă strâmtorare financiară. Situaţia trebuia clarificată; era de lipsă un statut în regulă al proprietăţii bisericeşti.[3]

Papa nu întârzie să se folosească de instrumentul diplomatic care şi-l creiase la Paris. Trebuia găsită o soluţie care, menţinând legea din 1905 despre Asociaţiile de cult, să dea acestor Asociaţii, printr'o interpretare autentică. un caracter potrivit cu dreptul bisericesc, să asigure adecă în ele autoritatea Papei, a episcopului şi a preotului. Puterea supremă să nu aparţină în ele, ca în alte asociaţii, adunării generale, membrilor asociaţi, ci ierarhiei de origine divină.[4] Articolul 4 al legii din 1905 se

[1] V. Lama 193—197.

[2] V. Lama op c. 590.

[3] de La Brière op. c. VI-e série 285-6.

[4] de La Brière VI-e p. 287—293. Iezuitul de La Brière cerea în Noemvrie 1920 o abandonare a asociaţilor de cult şi o organizare a clerului în sindicate cari, după noua lege din 1920, pot fi constituite de orice profesiune, afară de funcţionarii statului, şi pot câştiga averi cu titlul gratuit sau oneros. Tot clerul unei dieceze s'ar constitui într'un sindicat, iar în statute, pe cari legea nu le limitează în nici un fel, s'ar cere supunerea sub episcop, [op. c. 312], o concepţie exagerată până la exclusivism faţă de laici.

putea lăsa interpretat în acest sens. Articolul respectiv dispune că asociaţiunile de cult de cari e vorba trebue *să se conformeze regulelor de organizaţie generală a cultului al cărui exerciţiu îşi propun* să-l asigure. Chestiunea era să se stabilească oficios că prin aceste reguli are se înţeleagă în primul rând autoritatea ierarhiei în asociaţiile amintite.[1]

Numai în cazul acesta Papa putea retrage condamnarea Asociaţiilor de cult de către Pius X şi permite catolicilor din Franţa constituirea lor, aşa cum i se cerea.[2]

[Va urma] Dr. D. STĂNILOAE.

[1] Idem 293, v. Lama 591.

[2] Nicolas Fontaine, Saint-Siège, „Action française" et „catholiques integraux", Paris 1928 p. 45.

SF. PAVEL, EROUL SUFERINŢEI.

„Cu toată întristarea mea, sunt covârşit de bucurie". *(II Cor. VII. 4).*

Săptămâna patimilor! Biserica se îmbracă în haina duioşiei. Norii tristeţei se arată la orizont. Plângeri înăbuşite ne izbesc urechea din depărtare: Incipit lamentatio... Săptămâna de jale ne aruncă umbra în faţă. Gândurile şi simţemintele noastre creştineşti privind înainte, se rotesc în jurul celei mai mari suferinţe care a fost îndurată vr'odată sub soare. Cea mai eroică suferinţă, care a fost biruită cu o tărie de suflet ne mai pomenită. Suferinţa cea mai victorioasă din care a izvorât toată lumina, toată binecuvântarea şi mântuirea la care s'a adăpat şi se va adăpa întreg neamul omenesc.

Suferinţa prin care ne-am primit iertarea păcatelor, intrarea la tronul milei, ne-am primit, cu un cuvânt, împăcarea: a lui Dumnezeu cu omul, a omului cu Dumnezeu, cu sine însuşi, cu viaţa, cu durerea, chinurile cele mai mişcătoare cari ating şi cele mai fine coarde ale sufletului omenesc. Passio Domini nostri Jesu Christi, — patimile Domnului nostru Isus Hristos.

Patimile Domnului! Cine le-a înţeles mai intens şi mai profund, cine le-a lămurit mai plastic şi mai măiestrit şi cine le-a simţit mai enegic în „eul" său şi le-a trăit chiar, decât acela „care s'a lăudat numai în crucea Domnului", Apostolul Pavel?

Ar însemna o lacună în ciclul nostru despre Pavel, dacă nu l-am trata în săptămâna patimilor şi din punctul de vedere al durerii, ca pe un mare erou al suferinţei.

1. Că este o plăcere să trăieşti, aceasta o pot crede cei mici, la joacă şi petreceri. Aceasta ar fi cu putinţă să o spună tinerii în lunile de miere, când „ochiul vede cerul deschis". Ar putea-o declama poeţii din tagma cărora unul ar susţinea totuşi că adevărul nu e de partea lor. Insă cei maturi, cei adânci, cei venerabili, vor mărturisi, că trei părţi din viaţa omenească sunt o tragedie. A fi om însemnează să fi purtător de sarcini. Şi cu cât omul este mai mare, cu atât îi este crucea mai grea. Fulgerele lovesc cu predilecţie în vârfurile înalte. Dupăcum munţii atrag trăsnetele, aşa şi oamenii mari atrag suferinţele. In privinţa aceasta este o adevărată tragedie să fi om mare. Este un cuvânt absolut just, care derivă dintr'unul foarte modern, că ierarhia valorilor omeneşti se fixează după măsura în care suferă fieştecare.

2. Din această pricină, Sfântul Apostol Pavel nu s'ar fi numărat între bărbaţii de valoare ai omenirei, dacă nu şi-ar fi luat din suferinţă partea leului.

Suferinţele lui Pavel! Unde încep? Unde se sfârşesc? A urcat treaptă cu treaptă scala sancta, întreaga scară sfântă. I-ar fi fost destul, prea destul, numai cu suferinţele sale pur personale, pe cari i le-a cauzat organismul său slăbuţ şi bolnăvicios şi pe care i le-a adăugat „ghimpele din carne" pe care l-a simţit uneori ca şi când ar fi fost lovit de un înger al satanei cu pumnii. O viaţă întreagă a fost nevoit să îndure aceste suferinţe, nefiind o clipă sigur de rezultat. Vecinic avea în faţa ochilor săi certitudinea tristă: incurabilitatea. Numai ultima suflare mă va izbăvi de aceasta! — Insă eul său înalt i-a procurat ceasuri şi situaţiuni şi mai dureroase. Temperamentul grav şi rebel de care era stăpânit, l-a condamnat a sta pururea în plin echipament la avant-post, fără armistiţiu. Această vecinică stare de asediu i-a produs grele deprimări sufleteşti: „om nenorocit ce sunt", cu fire nenorocită! De ce altora le sunt înlesnite străduinţele lor mo-

rale printr'o dispoziţiune naturală mai norocoasă? El a suferit în sine-şi prea destul!

3. Insă aceste chinuri erau inofensive faţă de cele cari decurgeau din slujba sa. Jertfelnicia în propovăduire este nota fundamentală a suferinţei pauline. Şi-ar fi putut pune ca motto al vieţii sale: „slujba mea este crucea mea", dupăcum a făcut mai târziu un mare adorator al său. [Sf. Bernard].

In epistola sa a doua către Corinteni [XI, 24 ss] ne dă el însuşi un prospect sumar al suferinţelor sale din propovăduire şi noi am face bine dacă ne-am întreţinea asupra lor măcar în linii mari.

El a gustat flagelaţii din partea oamenilor, flagelaţii cari sunt destinate de obiceiu numai fiilor vitregi ai omenirii şi cari cer jertfe şi vărsări de sânge: golătate şi frig, — foame, spaima cea înfricoşată care este pusă tocmai în fruntea registrului durerilor sale fizice; a răbdat sete, care te secătueşte în noaptea agoniei şi care l-a făcut pe „Leul din seminţia lui Iuda", să stoarcă ţipetul de durere în cursul înfricoşatelor sale chinuri: „Mi-e sete!"

A gustat furia elementelor firii — şi ar fi însemnat o nenorocire dacă ar fi cedat! De trei ori a fost în furtuni îngrozitoare pe mare. Furtună pe mare! Ce idee poate avea despre aceasta locuitorul din ţările interioare, omul de pe uscat! Când se pogoară acest tiran despotic pe mare, şi răscolindu-i apele până în adânc înalţă munţi de valuri, cari năvălind asupra vr'unei corăbii — mai ales asupra uneia dintre cele de atunci — o înalţă şi o coboară furios clătinând-o într'o parte şi'n alta, — atunci ţi se pare c'au năvălit toţi demonii, atunci chiar şi cei mai curajioşi bărbaţi îşi pierd curajul, atunci şi inima cea mai bărbătească bate cu putere, atunci frica paralizează mădularele şi inimile, şi omul buimăcit, fără cumpăt, cu ochii plini de grijă îşi face socoata cu viaţa... De trei ori a gustat furtuna!

In urma unui naufragiu, Pavel a plutit pe „marele ocean ucigaş", o zi şi o noapte pe nişte sfărâmituri de vas, — ţinându-se de ele spasmodic, —

acoperit mereu de valuri, — înfiorat de friguri violente, — chinuit de mii de spaime, — singur singurel pe marea grea şi pustie, — nemărginire sub el, — nemărginire deasupra lui, nemărginire în jurul lui, — „nicăiri scăpare, — nicăiri uscat în faţa vijelioaselor lovituri", — singurătatea cea mai înfricoşătoare, cea mai mortală, singurătatea singurătăţilor, — o zi şi o noapte... cine o poate zugrăvi? El a încercat răutăţile elementelor firii.

Nu acestea i-au fost însă nenorocirile cele mai amare. El a putut constata adevărul din vorba contimporanilor săi păgâni: *homo, hominis lupus*, — omul este lupul omului. „Muritorul, pentru a-şi câştiga cu prisosinţă cele trebuincioase, îşi pune în mişcare armele infame, lovind pe semenul său fără încetare". Oamenii i-au pregătit fructul celor mai amare suferinţe.

Câte înţepături şi câte săgeţi veninoase ale suspicionării nu i-au călăuzit! A fost presupus ca fiind aţâţător de popor [Fapte XVI, 22], el, care nu ştia altceva mai sfânt, decât să propovăduiască pacea care este întru Hristos; ca *surpător* de lege [Fapte XVIII, 13 ss], el care era tuturor de toate, iudeului iudeu elinului elin, atât cât îi permitea conştiinţa; ca potrivnic rânduielilor Chesarului [Fapte XVII, 7], el care a spus fraza „orice suflet să se supună stăpânirilor înalte, căci nu este stăpânire fără numai dela Dumnezeu;" ca duşman al iudeilor [Fapte XXI, 28], el care mărturisia: „Eu aş dori să fiu expulsat departe de Hristos, de dragul fraţilor mei". I-au zis „ciumă" [Fapte XXIV, 5], aceluia care putea zice despre sine: „Eu am luptat lupta cea bună". L-au numit „nebun" [Fapte XXVI, 24], pe acela cu a cărui genialitate nici pe departe nu se puteau măsura contrarii săi. Pe el omul cel cu sufletul sensibil care simţea totul îndoit şi întreit de greu. Şi acestea i-ar fi putut ajunge! Duşmăniile s'au condensat însă în acte de brutalitate şi violenţă. De repeţite ori au trecut aceste acte numai ca atentate din cari a scăpat cu chiu

cu vai [Fapte IX, 25; XIII, 50; XIV, 5; XVII 13 ss]. Odată a fost bătut cu pietre de către gloate, în Listra, şi l-au târât afară din cetate pe pajişte gândind că a murit [Fapte XIV, 19].

De trei ori a primit pedeapsa de stat, bătaia cu vergile [II Cor. XI, 25].

De cinci ori a suferit din partea iudeilor pedeapsa legală de 39 vergi. Flagelaţie! Numai ceice au văzut ne pot spune ce însemnează aceasta! Deja după a cincea lovitură începe să crape pielea şi să ţâşnească sângele. Şi după a douăzecia, a devenit spinarea o massă sfâşiată şi plină de sânge. Noi posedăm încă instrucţiunile date gardienilor sinagogelor, cari aveau să execute biciuirile cu toată forţa. Departe de a dispune fiecare culpabil de atâta putere fizică, ca să poată suporta cele 39 lovituri oficiale, mulţi mureau în mânile gardienilor. De aceea se făceau rămăşaguri pe delicvenţi, că nu vor suporta decât 18 lovituri. — De cinci ori bătut cu vergi, — ce bagaj de durere şi de hulă zace aici!

Pe lângă acestea apoi, numeroase martirii, vr'o şase până în şapte captivităţi: în Filipi, în Ierusalim, în Cesarea, în Efes, de două ori la Roma, prima a fost de doi ani. Numai prima captivitate din Roma i-a fost relativ mai uşoară. Incolo, a fost socotit şi tratat ca un mare criminal, aruncat în lanţuri şi'n cătuşi, pus sub pază severă.

De mai multe ori captiv! Izolat de orice raporturi, — omul care asemenea Stăpânului spusese că desfătarea sa este a fi între oameni. Se spune, — şi noi o aflăm absolut de crezut — că o asemenea închisoare este captivitatea captivităţilor. Ea produce o deprimare în sufletul delicvenţilor, încât chiar şi cele mai crude naturi ţipă şi plâng ca copiii....

De mai multe ori captiv! Il priveată pe om de libertatea de care este atât de mândru.

De mai multe ori captiv! Osândit la inactivitate — omul care a întrecut în plăcerea de a munci pe toţi tovarăşii săi şi care a fost atât de gelos pentru

cinstea de a lucra mai mult decât ei toţi, care a simţit ca o necesitate internă a predica Evanghelia. Ne închipuim noi ce-au însemnat captivităţile pentru el?

Experienţele pe cari i-a fost dat să le constate din partea „prietenilor falşi", au fost cu un grad şi mai amare; falşitatea, bănuielile, intrigile şi obstacolele din sinul comunităţilor... Atunci când eşti piatră de sminteală şi ghimpe în ochi numai acelora cari stau afară de tine şi nu pricep mai mult graţie înrădăcinării prejudecăţilor lor, atunci nu te miri, ci storci de pe buze cuvintele Mântuitorului: „Doamne iartă-le lor!" Când însă copiii aceleiaşi case se calcă energic unul pe altul, când îţi întorc spatele aceia pe cari îi credeai prietini verificaţi, când suntem rău înţeleşi şi necunoscuţi de aceia cu cari în fond împărtăşim aceleaşi idealuri şi aceleaşi scopuri, când ni se împotrivesc pe faţă sau în ascuns aceia din partea cărora ne-am permis a aştepta un sprijin şi o adeziune din tot sufletul, când ne blestemă aceia pe cari noi îi binecuvântăm, când suntem înşelaţi de aceia în care ne-am pus toată încrederea, — atunci contrastul ne sfâşie sufletul mai mult decât o săgeată, atunci par'că ni se clatină şi pământul de sub picioare şi ne vine să strigăm împreună cu protopărintele suferinţei [Iov] „Sufletul meu este cuprins de amărăciunea vieţii" [Iov X, 1]. Pavel a gustat şi acest fruct al suferinţelor misionare.

Dupăce a urcat el în felul acesta treaptă de treaptă întreagă *scala sancta*, scara sfântă a suferinţelor, pe fuscelul cel mai de sus l-a aşteptat inevitabila şi nesurprinzătoarea încheiere a şirului patimilor, ca o încoronare a drumului crucii, — moartea de martir prin mâna călăului. Privind el înapoi la viaţa sa, ar putea zice fără riscul exagerării [„Eu port pe trupul meu ranele Domnului Isus" [Gal. VI, 17]. El poate pune o lume întreagă sub stăpânire cu întrebarea: Cine a suferit mai mult de cât mine? Şi o lume întreagă îi va răspunde: „Adâncă, ca marea este suferinţa ta!"

4. Insă cum s'a încumetat Pavel cel suferind să se expună atâtor dureri? Mii dintre ceilalţi dacă ar fi fost în locul lui, s'ar fi făcut mici, s'ar fi ghemuit şi ar fi părăsit câmpul de luptă. El a ţinut însă piept ca şi cedrii Libanului în furtună. Şi dacă totuşi l-au acoperit uneori valurile suferinţei, totdeauna s'a ridicat peste ele la suprafaţă. Şi dacă l-au apăsat când-va întâmplările din viaţă, nu l-au strivit însă nici odată. Ce am spus? Nu l-au strivit?

In toiul focului durerilor sale înalţă imn care îi luminează suferinţa cu lumină de fulger şi care este ascultat asemenea cântecelor care vin din mitul lebedei cu pieptul rănit: „cu toată întristarea mea, sunt covârşit de bucurie" [II Cor. VII, 4]. El a salutat durerea ca pe un prieten iubit şi a îmbrăţişat-o. Cum s'a ridicat el singur la această plăcere de-a suferi şi la această beatitudine în suferinţă? Pe calea unei neobişnuite filozofii a durerii, a unei profunde şi unice mistici a suferinţei.

Patimile sale sunt pentru el, patimile lui Hristos; prin ele s'a făcut părtaş patimilor mântuirii, mlădiţa din lemnul crucii Mântuitorului [II Cor. I, 5; Filipeni III 10, Colos. I, 24]. Pavel sufere ca mădular al trupului lui Hristos, şi de aceea este şi el părtaş la ceeace a moştenit şi moşteneşte El. Din ranele lui Hristos soarbe el puterea de a suferi. In felul acesta i se schimbă jugul greu, în sarcină uşoară. Cu Hristos!

Suferinţa este pentru apostol o putere morală şi pedagogică nepreţuită, este un bun. Este chezăşia scumpă a părinteştei graţii dumnezeeşti [Evr. XII, 5 ss]. Un instrument al mântuirii şi al sfinţeniei. [Evr. XII, 10]. Un prilej de încercare a puterii de muncă şi jertfă. „Noi ne lăudăm în suferinţe, bine ştiind că suferinţa căşunează răbdare, şi răbdarea încercare, şi încercarea nădejde, iar nădejdea nu dă de ruşine" [Rom. V, 3 ss]. In această filozofie a durerii zace misterul puterii sale de suferinţă şi de înălţare. Prin ea a devenit erou al suferinţei şi măiestru al acesteia, pentru care pricină noi îl admirăm.

5. Noi vom lucra numai în interesul nostru

alergând la şcoala marelui mistic al durerii şi a dascălului suferinţei, Pavel. Omul modern este doară — fapt pentru care să nu ne lăsăm nici o clipă pradă iluziilor, — mai încercat de suferinţe şi mai înconjurat de rele, decât omul zilelor trecute. Noi suntem în măsură mai mare tovarăşi de suferinţă ai lui Pavel de cum erau strămoşii noştri. Aceasta o avem din nenorocire a o mulţumi şi culturei noastre. Cultura îşi înmulţeşte pretenţiunile în raport cu bunurile pe cari le posedăm, în raport cu plăcerile şi cu trebuinţele pe cari le avem. Sporeşte în masă dorinţa şi delicateţa; cu ele însă şi susceptibilitatea şi sensibilitatea în durere. Ceeace ne dă cu o mână, ne ia cu cealaltă. Din această pricină timpul nostru stă sub o grea apăsare de dureri. Cu urcarea şi intensificarea suferinţei merge mână în mână oboseala şi saturaţia, tocmai aşa după cum ridicându-se o cumpănă dela cântar, produce coborârea celeilalte. De aceea, doar, în zilele noastre se observă în urma mecanismului modern, o pagubă considerabilă în forţa de încordare sufletească şi în resortul psihic, iar puterea de a suferi slăbeşte. De aici trista observaţiune, că veacul nostru de înaltă cultură este veacul unui pesimism extins.

5. Tocmai din pricina aceasta sufletului modern îi revine datoria de a căuta o contemplare a suferinţei, care te ţine drept în furtunile vieţii. Aceasta ne va fi de folos cum nu i-a fost unui al doilea Pavel.

In concepţia paulină suferinţa apare nu ca piedecă, ci ca o forţă, nu ca un rău ci ca un bun. In filozofia durerii pauline, suferinţa timpului este un far pentru luminarea oamenilor. Durerea şi grija este un chirurg care ne face operaţia de cataractă, deschide ochiul pentru bunurile nepieritoare, pentru lumina veciniciei. „Numai în nopţile întunecoase luceşte pompos măreţia stelelor".

In concepţia paulină suferinţa este un proces de convalescenţă internă, o procedură de mântuire. Produce acelaş efect ca şi un medicament puternic. Il cuprinde pe om ca focul şi arde orice metal

murdar şi brutal din el. Periissem, nisi periissem — mărturisea odată un mare adorator al lui Pavel, Fer. Augustin — Eu aş fi pierit dacă nu m'aş fi dat pieirii. M'aş fi cufundat în ruşine şi murdărie, dacă nu m'aş fi cufundat în durere.

In lumina paulină a filozofiei durerii, suferinţa este un educator pentru întărirea sufletului. Toate energiile sunt rezultatul unei lupte şi încordări şi vor purta botezul durerii. N'a existat nici odată un suflet mare fără durere. „Nu soarele, ci furtuna te ridică în sus".

Din punct de vedere paulin, suferinţa este un sculptor şi un pictor iscusit. Ea ştie imprima celor ce o poartă trăsăturile unei nobleţe şi ale unei vrăji specifice. Frumos este omul când străluceşte în nevinovăţie. Mai frumos în rugăciune fierbinte. Şi mai frumos în cruce şi durere. Se revarsă din el ceva atât de atrăgător şi folositor. „In suferinţe îngerul păşeşte în calea omului". Şi dacă n'ai văzut frumseţea în momentele suferinţei, n'ai văzut frumseţe nici odată". Pavel n'ar fi omul amabil, care este, dacă n'ar fi marele erou al suferinţei. Durerea nu te face numai amabil, ci şi plin de iubire. Durerea nu pricinuieşte descurajarea inimei, ci te face cu inimă largă. Nu desparte, ci leagă. Chinul din pieptul nostru ne formează şi ne mobilează puterea pe simţire. Te face maleabil, sensibil, inteligent şi te separă de griji streine. Durerea chiamă dragostea serviabilă. Ceice au experimentat durerea în cadrele dragostei proprii, aceia au toate calităţile şi inclinaţiunile spre mântuire şi salvare. Cei mai bogaţi în dureri sunt aceia cari au inimă mai bogată.

Dacă am înlătura durerea din lume, mii de porniri bune ar rămânea părăginite în oameni. Viaţa noastră imaginară şi sensitivă, simţemintele noastre, puterea morală şi voinţa, ar ajunge la un punct de îngheţ. Totul îşi lapădă haina comună şi ordinară şi năzuiesc a ne închide în fiinţe delicate şi curate. In cele din urmă, tocmai piedecile şi poticnirile sunt acele cari ne fac să ne mişcăm în

viaţă. In cele din urmă, forţele negative sunt acele cari lasă viaţa noastră să se afirme, totuşi numai strunele puternic încordate produc melodii frumoase. In definitiv, tragediile sunt acelea cari ne lasă să trăim comedii. In sfârşit tocmai simţemintele de durere ne fac cu putinţă a simţi adevărata bucurie. Inlăturând durerea dela noi, am îndepărtat cu ea toate bucuriile noastre.

Dacă privim durerea în lumina vederilor pauline, atunci el ne apare prieten. Atunci vom fi înarmaţi ca şi el, cu un curaj de oţel. Atunci vom putea să ne înălţăm ca el şi mii de inşi cu el, la bucuria suferinţei, şi să ne lăudăm în crucea Domnului şi poate să fim în stare a ne ridica chiar şi până la mărturisirea sa: „Sunt covârşit de bucurie în mijlocul întristării".

De bună seamă însă că ceeace îndulceşte paharul suferinţei mai lesne şi mai sigur, ceeace preschimbă plânsul în bucurie, este şi va rămânea după tipicul paulin ridicarea privirii la dumnezeescul erou al suferinţei, este pătrunderea cu credinţa în sanctuarul patimilor şi morţii lui Hristos, pe care ni-l aduce Biserica în aceste zile în faţa ochilor noştri sufleteşti şi care a dus cu sine pe cruce toate păcatele lumii cu o măreţie ne mai văzută. Prin înălţarea privirii la El, se stinge toată frica şi laşitatea, şi înfloreşte floarea minunată a spiritului de jertfă şi a eroismului. In şcoala crucii a devenit Pavel erou al suferinţei, vestit în lumea întreagă.

Voim să călcăm pe urmele lui Pavel totdeauna, dar mai ales acum în timpul sfintelor patimi. *Ave crux, spes unica!* Slăvită să fii tu cruce sfântă, tu care eşti singura noastră nădejde! Golgota este adevărata mântuire a lumii. Iubirea crucii este cheia succesului în suferinţă. „Toate necazurile, tot plânsul are un sfârşit, atunci când îndrăznim a purta crucea cu Domnul".

(După Anton Worlitscheck: Paulus und die moderne Seele).

N. BELEA.

DUMNEZEU ÎN NATURĂ.

IV. PRIN CELULĂ, LA DUMNEZEU.

Oamenii învăţaţi, cari şi-au istovit sârguinţa cercetătoare în studierea naturii, după amănunţite observaţii la microscop, asupra construcţiunilor minunate din lumea plantelor au ajuns la convingerea că toate plantele, toate frunzele, toate florile, toate rădăcinile şi toate fructele lor „sunţ alcătuite dintr'un singur element, celula vegetală". Acest săcuşor microscopic şi rareori milimetric, este câte odată cărnos — ca în căpşună, piersică, caisă, prună, — sau îndesat — ca în sâmburele de piersecă şi migdală, — sau alb — când celula e plină cu aer — ca la crin şi toate florile albe, — sau colorat — la florile colorate, — şi verde — în frunze şi iarbă, fiindcă în sucul necolorat al celulei, înoată nenumărate grăunţe de clorofil. „Celula, numai celula şi iarăşi celula: ea este cărămida din care Dumnezeu a construit plantele, dela ciupercă până la palmier, dela trandafir până la muşchi şi alge marine, dela cartof până la strugure".[1]

Celula trăeşte neştiută de mulţime, în nervurile delicate ale unei frunze, ca şi în lobul singur al unei frunze de vişin, ca şi frunza compusă de castan sau de salcâm.

Celula construeşte frunza cărnoasă a plantelor ce trebue să trăească în pământuri sau ţinuturi uscate

Prin celule se îndeplinesc funcţiile frunzei: transpiraţia, respiraţia şi asimilaţia.

Transpiraţia, adecă evaporarea apei trimisă de rădăcină în frunze, sau liberarea apei sub formă de vapori în aer.

[1] Bettex. op. citat.

Respiraţia, adecă absorbirea oxigenului din atmosferă şi darea afară a acidului carbonic, sau un schimb de gaze între aer şi organismul plantei.

Asimilaţia, procurarea hranei care ajută desvoltarea, creşterea şi rodirea. Funcţia aceasta nu se poate îndeplini însă decât prin ajutorul clorofilei din plante. Şi clorofila nu se produce în plante, decât prin acţiunea luminei. De aceea plantele care trăesc la umbră, nu mai ajung să înflorească, fiindcă nu au hrana suficientă.

Cine a construit celula?

Cine i-a fixat locul şi aranjamentul şi funcţiile în corpul plantei?

Cine a stabilit raporturi aşa de intime între creşterea plantelor şi lumina zilei?

Ne răspunde scriitorul Petrow: „Viaţa lumii merge după legile Făcătorului“, fiindcă „legile — spune G. Hilbert — ne arată existenţa unui legiuitor“.

Legiuitorul care are legi pentru plante şi flori, are legi şi pentru toate creaturile. Deci Dumnezeu are legi şi pentru om. De aceia scriitorul Petrow spune că: „Viaţa omului trebue să răspundă voinţei lui Dumnezeu“.

Veniţi dar să descoperim legile pe care Dumnezeu le-a rânduit celor două sute mii de specii vegetale.

„Veniţi şi vedeţi lucrurile lui Dumnezeu; minunat este El în făpturile Sale“ [Psalm 66, 5].

Toate cele de pe pământ i se fac ca un veşmânt [Iov 38, V 19] şi-l îmbracă într'o podoabă unică şi nesfârşită frumuseţă.

Folosesc versurile preotului Claudiu Petrovici din Fălticeni, pentruca să închei capitolul acesta:

„Veniţi, căci pe alee de portocali şi mirt,
Se văd şi-acuma paşii sandalelor lui Hrist.
Veniţi, căci în adâncul grădinilor ş'acum,
I-aceeaş veche pace şi acelaş sfânt parfum
Vă aşteptăm şiragul vostru de 'nchinători,
Pe drumurile noastre, pe-aleele cu flori.
Ş'am agăţat la poarta sfintelor amintiri,
Ghirlande împletite din crini şi trandafiri“.

Da. Grădinile cu plantaţiile lor, pomii cu parfumul florilor lor, arborii cu aerul lor ozonat, ierburile cu construcţia lor minunată, toate, absolut toate trebue să amintească omului de Dumnezeu.

Paiul de grâu poartă nisip în trupul lui. Dacă n'ar avea cimentul acela în pereţi, el ar cădea la pământ biruit de greutatea spicului. Ba în regiunile tropicale, unde spicul ajunge la mărimi necunoscute la noi, paiul unor gramminee, scapără sub lovirile amnarului.

Cum? Şi nisipul este pus de Dumnezeu la o slujbă aşa de aleasă!

Dar de ce paiul grâului este gol? şi de ce din distanţă în distanţă are noduri?

Un paiu plin ar fi fost trântit de vânt la pământ. Un paiu gol fără noduri, n'ar fi putut purta greutatea boabelor. Nodurile sporesc tăria paiului. Ce dumnezeească înţelepciune!

N'avem dară şi datoria şi dreptul să descoperim frumuseţile Domnului în lumea plantelor?

„Natura — zicea Baudelaire — este un templu printre stâlpii vii ai căruia, se aud uneori cuvinte nelămurite; omul trece prin această pădure de simboluri, care îl privesc cu ochi familiari".

Natura are viersul ei tainic, prin care vorbeşte şi surzilor:

„Iubesc un copac, mai mult decât un om", zicea Beethoven. „Atotputernicule! In pădure mă simt fericit, căci fiecare copac vorbeşte prin Tine. Dumnezeule, ce măreţie! In aceste păduri pe colnice este linişte, liniştea trebuitoare, să-Ţi slujesc Ţie".

Acuma înţelegem de ce pe vremea împăratului bizantin Monomachos [sec. XI] arabii luau în râs ştiinţa grecilor, pertrucă nu cunoşteau natura.

Un arab fanfaron întrând în relaţii cu cei din imperiu, spune că „n'a găsit nici cel puţin catâri, ci de-adreptul măgari, căci cei mai mulţi nu cunosc nici pe jumătate natura, nici ce e mai presus de dânsa.[1]

[1] N. Bănescu, „Chipuri şi scene din Bizanţ", p. 126.

Credinţa nu este numai o pulsaţie din lăuntrul omului pentru lumea din afară, ci este şi o atentă de recepţie a lucrurilor lui Dumnezeu, prin care se vădeşte puterea lui creatoare, iscusinţa lui nemărginită, variaţia formelor creaţiunii Sale, potrivirea creaţiunii pentru împrejurări speciale şi altele.

V. DUMNEZEU ÎN LUMEA PLANTELOR.

Cel mai mare naturalist al Indiei actuale, învăţatul *Iagadis-Chandra Bose*, a făcut la Paris, o savantă expunere asupra descoperirilor sale.

Sorbona, cetatea solemnă a ştiinţei, a ascultat cu admiraţie expunerea marelui naturalist.

El a dovedit că nu numai animalele au sistem nervos, ci şi plantele. Gingaşa sensitivă europeană — din specia mimozei asiatice, — care se închide la cea mai mică atingere, nu execută o mişcare mecanică, ci urmează poruncilor sistemului ei nervos, care este o reţea complectă, răspândită în trupul plantei. Dar ceeace se pare mai curios, pentru cunoştinţele noastre de până acum, este că „impresionabilitatea acestui sistem nervos, este de 40-ori mai mare, decât a sistemului nervos al omului".

Cu această ocazie Bose a explicat mecanismul „foarte simplu", prin care foaia plantei, „se întoarce către soare". Pentru această descoperire, a avut nevoie de o serie întreagă de instrumente „foarte sensibile şi extrem de fine", lucru care pe noi nu ne interesează.

Noi, ne minunăm împreună cu savanţii Sorbonei şi exclamăm împreună cu Iov: „Invaţă-ne, natură, ce I-am putea spune Domnului, căci nu putem rosti nimic în neştiinţa noastră" [Iov 37, v. 19].

Şi într'adevăr.

Dela chiparosul numit sandal, cu sucul parfumat, care mirezmueşte pădurile parfumate ale Indiei şi până la pomul care dă ceară din Japonia;

Dela pomul care dă fructe folosite ca săpun de

locuitorii Americei de sud şi până la pomul cu sucul gras din care Chinezii fac lumînări;

Dela pomii care dau lapte şi unt în Africa şi până la andromeda din regiunile polare, care îndură gerul sub 40 grade păstrându-şi verdeaţa sub zăpadă şi slujind tâmplarilor la facerea pomilor artificiali;

Dela buruiana făcătoare de minuni numită lucutate, care întinereşte elefanţii şi papagalii îmbătrâniţi ai Indiei şi până la arborele de pâne din insula Hawai [Sandwich] care ajunge la 18 m. înălţime;

Dela rotungioara din Banat, care-şi mişcă frunzele spre soare aşa ca limbul lor să vie perpendicular pe razele soarelui şi până la mimosă, cea mai simţitoare plantă din ţările calde;

Dela nufărul alb cu frunza sucită sub apă, ca să se poată ridica la faţa apei mai uşor şi cu frunza lat desfăcută la faţa apei pentru plutire şi până la iarba broaştelor, care, neputând fi fecundată de albine, îşi leapădă spre toamnă, în malul apei mugurii formaţi anume la capătul ramurilor subţiri plini cu rezervă de hrană, ca să-şi asigure neamul şi care muguri cum simt boarea primăverii din ţesutul lor prin voia Domnului se umplu cu aer devin buretoşi, uşori şi încet-încet se ridică la faţa apei şi-şi încep viaţa;[1]

Dela ferigile a căror sământă o ridică vântul de pe partea dedesupt a frunzelor şi o aşază pe pietrii umede ca să vegeteze şi până la unele plante alpine care nu pot fi înmulţite având o viaţă scurtă;

Dela păpădia cu frunza în sus la umbră şi la desime şi cu frunza pe pământ la soare şi la rărime [unde trebue să-şi ţie răcoare la rădăcini] şi până la săgeata apelor care, nefiind sigură pe seminţe mai are pentru înmulţire şi nişte tubercule cu amidon, din care poate eşi planta nouă;

Dela planta care tuşeşte când se aşează praful pe frunzele ei, şi-l aruncă printr'o uşoară explozie datorită frunzei umflate, şi până la arborele numit

---

[1] I. Simionescu, „Plante de Baltă".

Haematoxilon din Brazilia, cu lemnul colorat în roş, din care se scoate băcanul de înroşit ouăle de Paşti;

Dela jepii munţilor, care, din cauza frigului de pe înălţimi şi-au înghemuit ramele răsucite în spre pământ, unde e mai multă căldură, şi până la frumoasa lalea pe care au adus-o turcii în Europa şi care, trăind prin ţinuturi secetoase, unde nu plouă luni de zile pe an, a trebuit — îndată după înflorire — să-şi lapede frunzele aeriene şi să rămâie numai cu ceapa de sub pământ, pe care n'o pot usca şi distruge căldurile;

Dela chiparoşii de baltă cu vârsta de şase mii de ani, şi până la muşchii munţilor, care rabdă la frig şi ger şi rămân verzi trăind mai mulţi ani;

Dela mugurii care apar la subsuoara frunzelor înainte de căderea lor, [azilari] şi la capătul crenguţelor [terminali] şi până la Diatomeele plutitoare şi fosforescente din mările calde, unele verzi, altele roşii, altele cafenii şi altele albastre;

Dela mulţimea celor cinci mii de specii de orhidee care-şi trăesc viaţa pe trupul arborilor tropicali, bucurându-se de lumina soarelui ca vanilia sau de răcoarea locurilor umbroase şi până la alga brună numită Sargassum, care dă acest nume unei întregi regiuni din Atlantic — marea de Sargass — algă care se menţine la faţa apei prin numeroase beşicuţe numite „plutitori" ca sâmburile de cireşe de mari, pline de aer şi aşezate pe crenguţele plantei.

Ce varianţe de forme! Ce întrebuinţeri alese! Ce alcătuiri necunoscute! Ce pilde vii de supremă înţelepciune şi de înaltă ocrotire pentru om!

Inzadar se împietreşte inima necredinciosului şi-şi închide ochii în faţa puzderiei de forme şi de culori în natură!

Dumnezeu, care poate turna nisip şi piatră în trupul firului de grâu, poate să facă praf şi inima cea mai împetrită. „El poate să smerească pe cei ce umblă cu mândrie" [Dan. 4, 37].

Om înfumurat! Cât de puţin loc laşi tu în inima ta sălăşluirii lui Dumnezeu!

După cum în lumea plantelor un buchet din ele face bucurie Ziditorului, tot asemenea şi între oameni, cuvintele, mişcările, privirile şi gândurile noastre, trebue să fie nişte flori frumoase, menite să facă bucurie lui Dumnezeu. „Mintea cea mai strălucită, geniul cel mai mare, puterea cea mai de ne'nfrânt, dacă nu se găsesc sub călăuzirea de-a dreptul a lui Dumnezeu, nu sunt decât unelte în mâna lui Satana, îndeplinind planurile lui negre".

Tu, cetitorule, eşti o unealtă a lui Dumnezeu, sau o unealtă a Satanei?

Pr. A. C. COSMA.

DOUĂ MANUSCRISE.

I.

Manuscrisul de care mă ocup, se ridică deasupra obişnuitelor manuscrise, pentrucă este un manuscris voevodal. Acest prea frumos codice este un dar, pe care Voevodul muntean Matei Basarab în veacul al 17-lea l-a făcut Patriarhiei din Constantinopol.

Manuscrisul începe cu cuvintele: „Viaţa Sfântului Evanghelist Ioan...“ şi termină cu „şi toate câte au făcut şi câte-au învăţat“. Limba manuscrisului este cea greacă.

Se compune din 42 de coale de hârtie (nu piele), fiecare coală din 8 foi, ceeace face în total 336 de foi. La început sunt patru foi nescrise, iar la sfârşitul codicelui trei.

Conţine pericopele evangheliilor de peste an.

Codicele este scris fără excepţie cu literă mică. In text întâlnim prescurtări şi eliziuni. Cerneala întrebuinţată e neagră; excepţie fac primele patru biografii ale evangheliştilor, scrise în argint; asemenea a doua serie de biografii, apoi note şi îndrumări liturgice. Cea mai mare parte a literilor începătoare ale pericopelor sunt scrise în aur.

Cronologia codicelui indicată în însemnarea copistului este 7142 dela facerea lumii, ceeace dela Hristos face 1644 ani.

In manuscris se află mai multe imagini. Prima este cea a Voevodului Matei Basarab; a doua, cea a Doamnei Elena. Ambele frumos lucrate în culori vii şi variate. Alături de portretul lui Matei Basarab figurează inscripţia: „Io Ioan Matei Basarab Voivodă. Ale tale dintru ale tale, ţie îţi aducem Hristoase împărate“.

Alături de portretul Doamnei Elena se scrie numai: „Prea cuvioasa Doamna Elena“. Urmează icoana evanghelistului Ioan cu inscripţia: „Sfântul Ioan Teologul“. La începutul coalei a VII-a se află icoana evanghelistului Matei; la coala a XV-a icoana evanghelistului Luca, iar la coala a XXVI-a icoana evanghelistului Marcu. La sfârşitul evangheliei după Marcu se găseşte o reprezentare alegorică a celor 12 luni ale anului bisericesc.

La începutul fiecărei evanghelii se află titluri mari, lucrate în culori cu o măestrie deosebită. Tot aşa sunt lucrate şi literile mari începătoare ale pericopelor.

La stânga portretului lui Matei Basarab în litere de argint se află o notă istorică, în care ni se dau oarecari informaţiuni şi se indică cronologia.

Nota este aceasta: „Chipul preacuviosului şi prealuminatului Stăpân, Domnului Io Ioan Matei Basarab Voevodă al întregei Ungrovlahii. Carele s'a sculat Stăpânitor şi Domn al Ungrovlahiei, patriei sale; cu ajutorul întregului popor, clericilor şi al monahilor, boerilor şi al mai marilor ostăşeşti, în anul 7149—1632.[1] Iar această sfântă evanghelie s'a scris cu îndemnul şi cheltuiala sa; prin mâna lui Antim ieromonahul din Ioanina în anul 7142—1634, iar cititorii rugaţi-vă" (pentru ei).

Altă însemnare istorică nu există, doar pe cele două table metalice ale cărţii, la examinarea cărora trec acum.

Scoarţele acestea sunt din plăci de metal dintr'un aliaj de bronz şi argint aurit. Tabla primă, cea dela începutul manuscrisului, are în centru imaginea răstignirii lui Hristos în bazo-relief; în cele patru colţuri ale crucii sunt cele patru animale simbolizând pe cei patru evanghelişti. De-a dreapta şi de-a stânga sus sunt portretele celor doi împăraţi profeţi, David şi Solomon, iar jos la picioarele crucii Născătoarea de Dumnezeu şi evanghelistul Ioan. Pe marginea tablei sunt busturile celor 24 de profeţi.

Tabla a doua, cea dela sfârşitul codicelui, are în centru imaginea coborârii victorioase în iad a Mântuitorului Hristos, iar pe margini reprezentarea celor doisprezece apostoli.

Şi ce este mai important şi mai interesant din punct de vedere românesc, urmează acum, anume: pe marginile de sus şi de jos ale celor două table se află înscripţiuni. In susul primei table se zice: „Această sfântă evanghelie făcutuoam creştinul"; în josul ei: „şi luminatul Matei Basarab Voievoda".

Pe tabla dela sfârşit sus: „şi Doamna Elena la sfânta patriarhie dela Ţarigrad", iar în partea de jos: „ca să le fie pomeană veaci. I-0. ke. Bleatul 7153 (1645) M. E.". Inscripţia de mai sus este în limba română, bine înţeles cu caractere cirile. La sfârşitul inscripţiei cele două litere M. E., socotesc că sunt literile iniţiale ale maestrului care a lucrat cu adevărată artă cele două table ale codicelui. Atât învelişul, cât şi manuscrisul se află în stare bună.

Cât priveşte deosebirea de dată, cea din nota copistului 7142 şi cea de pe copertă 7153, înseamnează că coperta a fost lucrată ulterior.

In fine tragem concluzia că acest codice, deşi scris în limba elină, a fost lucrat în ţara românească, la îndemnul şi cu cheltuiala lui Matei Basarab. Din inscripţia românească de pe copertă se vede clar că domnul ţării româneşti a pregătit cu atâta

---

[1] [Am avea aici un indiciu despre data urcării pe tron a lui Matei Basarab].

belşug de podoabă acest Evangheliar, pentru a-l cinsti patriarhiei din Constantinopol. Dela Constantinopol codicele a ajuns, nu se ştie cum, în mănăstirea din Bulgaria: Vaţcovo, odinioară grecească. Către anul 1908, în urma persecuţiei pornite de Bulgari împotriva grecilor, aceştia refugiindu-se în Grecia şi-au luat cu sine şi cărţile sfinte, între care şi acest manuscris.

In anul 1920 codicele nostru e cinstit din partea Statului grecesc Muzeului Bizantin din Atena, unde se păstrează şi acum purtând Nr. 1401.

II.

„RÂNDUIALA dumnezeeştii Liturghii, fără de diacon". Acesta e titlul manuscrisului cu litere cirile care se află în biblioteca profesorală a Academiei teologice „Andreiane" din Sibiu, purtând Nrul 139.

Manuscrisul este bine păstrat; nu lipseşte nimic din el; este îmbrăcat în piele şi filele de hârtie sunt numerotate dela 1—110. Manuscrisul conţine 112 file, dar cele din urmă două nu sunt numerotate.

Scrisul este rudimentar; copistul s'a folosit de cerneala neagră şi roşie.

La urmă de tot citim: 1732 Octomvrie 3. Iereul Ştefan.

Manuscrisul cuprinde: Proscomidia, Liturghia Sf. Ioan Gură de aur, Liturghia Sf. Vasile cel Mare, Rânduiala Vecerniei, Rânduiala Litiei, Rânduiala Utreniei, Otpusturile Praznicelor, Binecuvântarea colivei şi Ecteniile morţilor.

Cât priveşte limba, nu prezintă particularităţi vrednice de remarcat; ea este identică aproape cu a liturghierelor noastre tipărite în *Ardeal.*

Data exactă a manuscriptului o confirmă o notă care începe la pagina 30 şi se continuă cu câte un singur rând în josul fiecărei pagini până la pagina 45. Nota aceasta, tot cu litere cirile este următoarea: „Mesiţa (luna) Mai 24 de zile, s'au cumpărat această sfântă liturgie; anume Tripoi — Vese,— pentru sufletul lui şi Tripoi Gligor şi Tripoi Lazăr şi Tripoi Vese şi Iliana pentru sufletele sale şi pentru sufletele celor morţi, să se pomenească la toată liturgia acară ce popă va fi şi o au pusă în Fiinciu la Beserecă în veacu; iară ce preot se va afla să o vânză, au să o schimbe pre alta au să o dea pentru altă treabă, să fie afurisit de 318 părinţi sfinţi, ce au făcută afurisanie pe Arie necredinciosul şi cela om ce o va fura din beserecă din Fiinciu au din (cler) au mirean, să fie blăstămat de câtă rugă se face dintru această sfântă liturgie; şi s'au cumpărat din Hildu [1] dela Popa Ştefan (dintru) patru florinţi împărăteşti; şi

[1] După explicarea I. P. C. Sale Arhim. Dr. E. R. Roşca, această comună poartă azi numele de Fildu.

am fost eu popă Marian, din Micuşul de moşie şi fiind eu popă în Fiinciu, m'am dus şi cu Tripoi Gligor de am cumpărat Domnialui.

Scris'am eu popa Marian din Fiinciu 1735".

Nota aceasta e clară şi ne indică cu preciziune originea manuscrisului precum şi destinaţia lui.

Popa Ştefan din Hildu este Iereul Ştefan semnat la sfârşitul manuscriptului, deci copistul, şi precum se vede din notă şi vânzătorul.

Cât priveşte comunele amintite în note: Hildu, Fiinciu, ele aparţin astăzi eparhiei Clujului şi sunt situate aproape de Huedin.

— Cum a ajuns, Liturgierul acesta manuscris, dela biserica din Fiinciu, în posesiunea bibliotecii profesorale a Academiei dela Sibiu, nu se ştie.

Prin vârsta sa de 200 ani, manuscrisul are valoarea lui, mai ales că la Academia Română nu este consemnat între manuscrise, deci era necunoscut până acum. Asemenea nu există la Academie nici un alt liturghier asemănător acestuia.

Preotul Gh. SECAŞ.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Diaconul Haralambie Rovenţa: ESENŢA ŞI ROLUL CREDINŢEI IN TEOLOGIE. Bucureşti, Tip. Cărţilor Bisericeşti 1932. Pagini 33, preţul 20 Lei.

„Teologia Biblică" este o disciplină nouă în domeniul studiilor teologice. Ea a fost la început o ştiinţă raţionalistă, pornită în contra teologiei. Anume, încercând să scoată la iveală contrazicerile din cuprinsul Sfintei Scripturi. raţionaliştii au provocat pe teologi la un „contra-atac". Din răspunsurile teologilor la atacurile raţionaliştilor s'a născut această ştiinţă tinără, — şi mai tinără pentru noi, — care nu-i altceva decât o sinteză a doctrinei creştine din Biblie.

Un fruct al unei astfel de preocupări este şi lucrarea, pe care o prezentăm cititorilor sub titlul unei bucurătoare noutăţi în literatura noastră teologică. Ea constitue o problemă din suma problemelor cari fac obiectul Teologiei Biblice. A fost prelegerea de deschidere a cursurilor Facultăţii de Teologie din Bucureşti ţinută la 9 Nov. 1931, autorul ei fiind profesor la această facultate şi redactor al revistei „Tinerimea Creştină".

Cuprinsul lucrării, pe care-l cităm după autor, este următorul: 1. Teologia ca ştiinţă a credinţei (pagina 3), 2. Credinţa în Noul Testament (p. 5), 3. Elementele şi natura credinţei Elementul raţional (p. 9), Concepţia protestantă despre credinţă şi combaterea ei (p. 11), Simţirea şi voinţa în actul credinţei (p. 14), Conţinutul şi definiţia credinţei (p. 15), Credinţa ca dar supranatural (p. 17), Libertatea omului în actul credinţei (p. 19), 4. Credinţa în faţa raţiunii şi ştiinţei, Rolul raţiunii (p. 20), Graniţele cunoaşterii empirice (p. 21), Împărăţia credinţei (p. 22). Ajutorul raţiunii în cunoaşterea lui Dumnezeu (p. 24), Există conflict între raţiune şi credinţă? (p. 25), Ce nu-i şi ce este raţionalism în materie de credinţă (p. 27), Antiteza între *σοφία* falsă şi credinţă (p. 28), Credinţa ca temeiu pentru morală (p. 31), Concluzia (p. 32—33) rezumă expunerea şi încheie prin cuvintele: „Fără credinţă nu-i adevărată cunoaştere şi nici morală absolută. Fără Mântuitorul n'avem la cine ne duce ca să ne dea sensul vieţii. Teologia întemeiată pe credinţă ne poate învăţa şi una şi alta".

Importanţa subiectului ales, frumseţea expunerii clare şi bogăţia materialului redat în cuvinte concentrate, fac din aceasta

conferenţă o instructivă, convingătoare şi reconfortantă lectură. Rareori sufletul şi creerul poate fi satisfăcut mai mulţumitor, ca prin o carte care conţine pagini pline de har şi adevăr. Mai ales când e vorba de credinţă, de metasofia vieţii, cum frumos o numeşte P. C. păr. Rovenţa. De aceea am şi menţionat această carte a P. C. Sale. O înregistrăm cu sinceră bucurie ca o noutate de librărie, care coincide şi cu o noutate de ştiinţă şi studiu de primă necesitate şi utilitate pentru predică, dar o însoţim şi de dorinţa vie de-a o avea complectată cu posibilă urgenţă de acelaş autor, prin totalitatea problemelor cari alcătuesc o Teologie Biblică a Noului Testament.

Pr. Il. N. FELEA.

*

Pr. Gh. F. Ciauşanu, MONOGENISMUL BIBLIC. Studiu dogmatic-apologetic, (teză de doctorat). Craiova. Scrisul Românesc 1931. Pag. 89.

Problema originii omului a preocupat mult de tot cugetarea umană. Aproape fiecare om de ştiinţă a căutat să-şi rezolve într'un fel oarecare această problemă. Răspunsurile la această întrebare au fost atât de numeroase, încât în jurul acestui subiect s'a format, la alte popoare, o întreagă literatură. Cum în teologia noastră literatura de felul acesta este săracă, apariţia studiului cu titlul de mai sus, datorit preotului-profesor Gh. F. Ciauşanu, este binevenită. In ea autorul dovedeşte izvorârea întregei omeniri din prima păreche de oameni, creată de Dumnezeu. Din sfânta Scriptură se scot următoarele argumente pentru a susţinea unitatea neamului omenesc:

1. Facere II, 5: Inainte de Adam nu era om spre a lucra pământul.
2. Facere II, 20: Inainte de crearea Evei Adam nu avea ajutor asemenea lui.
3. Facere II, 20: Adam a dat femeii sale numele Eva (cea vie), pentrucă ea era mama celor vii.
4. Luca III, 28: Luca făcând genealogia Mântuitorului, după firea sa omenească, urcă până la Adam.
5. Fapte XVII, 26: Sf. Pavel zice: „Domnul a făcut să se nască întreg neamul omenesc din unul singur" etc. Constat însă, că titlul capitolului II: „Doctrina creştină despre unitatea neamului omenesc", sub care sunt grupate argumentele de mai sus, este prea îngust. Prea îngust fiindcă partea cea mai mare din materialul grupat sub II, iese din cadrul titlului. Pe deoparte cele 4 citate din dumnezeescul Pavel: Rom. VII, 14, 16, 19, 20 sunt un surplus, ele nearuncând decât lumină tangenţială asupra subiectului tratat; pe de altă parte excursia în literatura greacă şi romană, cu exemple frumoase din Plinius,

Catullus, Cicero, Seneca, Ovidius, Diogen-Laertiu, care nu face parte din dogma creştină despre unitatea neamului omenesc, nu poate avea loc aici decât cu condiţia modificării titlului. In loc de: „Dogma creştină despre"..., ar trebui să fie: „Dogma creştină şi păgână despre"... Se poate că expresia „păgână", care figura în manuscris a fost trecută cu vederea din partea culegătorilor tipografi, sau că autorul ocupându-se timp îndelungat de acest subiect a strâns material imens pe care pentru a-l face accesibil publicului cititor, l-a ataşat acestui capitol, deşi textele din autorii păgâni nu au legătură directă cu natura subiectului tratat în studiul de care ne ocupăm. Nepotrivită este deasemenea intercalarea fericitului Augustin între scriitorii păgâni. Dela pag. 8—11 autorul combate cu deplin succes pe preadamiţi (susţinătorii părerii eronate, cumcă înainte de Adam au fost şi alţi oameni pe pământ). Aici aflăm părerea Sfântului Vasile cel Mare pe care autorul, nu ştiu de ce, o scoate din Macarie. Abateri de felul acesta mai întâlnim: pe fericitul Augustim îl cunoaşte din Schanz, pe Agassiz îl citează din Weitz prin intermediul lui Sergiu. Apa la izvor este limpede şi curată şi numai dacă drumul într'acolo ne este închis, avem voe a recurge la material din izvoare de mâna a doua şi a treia.

Autorul combate apoi pe Poligeniştii (Coadamiţii), cari susţin că fiecare rasă de oameni coboară dintr'o familie deosebită, iar pentru a dovedi ramificarea limbilor dintr'o limbă primară, limbă mamă, aduce exemple hotărâtoare din domeniul filologiei. Exemplul cu lupul (din limba indo-germană) e o bună dovadă:

vrikas în limba sanscrită, vilkas în limba lituană, vluku în limba slavonă, λύκος în limba greacă, vulfs în limba gotică, wolf în limba germană, loup în limba franceză, lupus în limba latină etc.

Astfel dovedeşte cu necesitate existenţa unei limbi comune pe care a avut-o la început primul nucleu al societăţii omeneşti. Nici argumentul cu diferitele rase nu vorbeşte în favorul Poligenismului. Că există o singură specie umană, autorul are temeiuri de ordin religios artistic etc. Iar pentru a deosebi pe om de animal autorul aduce temeiuri psihice (râsul, surâsul şi sinuciderea sunt numai ale omului), fizice (slăbiciunea fizică faţă de animal) etc.

Fără îndoială, partea argumentată prin folklor căruia i se ataşează capitolul: „Simbolismul numerelor" [pag. 38—69) constitue miezul opului. Din această parte, interesantă, se vede bine că autorul este un adânc cunoscător al datinelor populare. Folklorul universal îl pune cu mult folos în serviciul problemei. Conţinutul acestor capitole este mult prea bogat decât ca să mai insistăm asupra amănuntelor; de aceea îndrumăm pe cititori spre acele pagini.

Această monografie dogmatic apologetică este un auxiliar biblic care se citeşte uşor. Lucrarea de faţă, în care chestiunile sunt comprimate la strictul necesar, constitue o lectură agreabilă.

Prof. NICOLAE NEAGA.

*

Gala Galaction: „PAPUCII LUI MAHMUD", roman. Părintele Gala Galaction a scris o nouă carte, un nou roman: „Papucii lui Mahmud". Publicul cetitor abia a prins de veste şi s'a grăbit să-l cumpere. Critica a luat în primire opera cea nouă cu un frumos mănunchiu de aprecieri judicioase şi cu un vădit entuziasm. Revistele literare, revistele cu caracter religios, şi ziarele — aproape toate — au salutat cu bucurie, prin câte un articol, ieşirea păr. Gala Galaction pe scena literară cu un nou roman.

Romanul prezintă viaţa de zbucium intern a unui meseriaş, Savu Pantofaru. Acesta fiind turmentat omoară pe un biet prizonier turc, Mahmud. Deşi îl rostogoleşte într'un loc mai dosit, totuşi îi rămân — decedatului — papucii la iveală. Aceşti papuci sunt semnul extern care îi rememorează lui Savu toată grozăvia actului său criminal. Aicì începe să se toarcă firul romanului. Din acest moment conştiinţa pantofarului se învifoează. Remuşcările abundă în planul vieţii sale sufleteşti. Incolţit de fiori îşi vinde totul, lichidează înteprinderea şi potrivit canonului dat de duhovnicul Silvestru, Savu Pantofaru pleacă din sat în sat. In împilări, în huiduieli, în bătăi, prin praf şi ploi, desculţ şi zdrenţuros, el lucrează mereu încălţăminte pe seama sărăcimii. — Sau după expresia autorului: „umblă pe drumurile lui Cain, dar cu faptele lui Abel".

Imprejurările îl fac prieten cu Ibrahim. Amândoi se determină la un drum în ţara turcului Mahmud, unde Savu îşi pusese în gând să afle familia răposatului pe care să o servească toată viaţa. Odată ajunşi în aceste regiuni este natural ca firul romanului să se sfârşească. Şi nu se rupe. Se sfârşeşte într'adevăr. Savu Pantofaru şi-a ispăşit crima, împlinind şi canonul. Impăcat cu sine, în atmosfera unei linişte divine, împăcat cu Dumnezeu şi deslegat de un preot, Savu moare. Pacea şi înfrăţirea se sălăşluesc deplin între cei doi: Savu şi Mahmud. Turcul doarme pe veci în mormântul părinţilor creştini ai primului, iar creştinul doarme, iarăşi pe veci, în pământul lui Mahmud.

Aceasta este foarte pe scurt conţinutul romanului. Cu sprijinul unui stil fermecător, într'o formă atrăgătoare, păr. Gala Galaction ţese cu artă aceleaşi idei de înaltă umanizare pe cari le manifestă şi în operele anterioare. „Papucii lui Mahmud" se prezintă drept cea mai impresionantă predică în susţinerea documentată a ideilor de înfrăţire generală. Prezentul roman este o continuare naturală a „Roxanei" — mai ales a acestui roman.

Autorul se prezintă tot mai evident în ipostasa unui tenace şi convins militant în slujba ideilor de mesianism universal.

Dar această operă poate fi considerată şi ca un carnet zilnic în care autorul, însereazǎ pas cu pas, frământările de conştiinţă ale omului căzut în păcatul lui Cain. Se schiţează cu dibăcie un proces de conştiinţă treazǎ.

O foarte strictă gradaţie psihologică facilitează posibilitatea de a desluşi până în cele mai mici amănunte toate nuanţele fine sub unghiul cărora se intensifică o stare sufletească. Toate aceste note fac din romanul cel nou o carte bine închegată şi din autor un real cunoscător de suflete, un duhovnic desăvârşit.

Tendinţa directă şi stăruitoare de a moraliza cu orice preţ, poate să nu ducă la efectul scontat. Moralizarea căutată indirect, influenţează adesea mai mult.

„Papucii lui Mahmud" este cartea care cucereşte prin poezia sa, înfrăţeşte prin conţinut şi oferă pagini de adevărată recreaţie duhovnicească.

D. CĂLUGĂR.

CRONICĂ.

EXTERNĂ.

„ECCLESIA DELENDA EST". Iată urletul fanatic al bolşevicilor porniţi cu îndârjire împotriva Bisericii lui Hristos.

Profesorul Dr. N. Glubokowsky din Petersburg (astăzi refugiat în Sofia) într'o carte eşită in limba germană: *„Das Notbuch der russischen Christenheit"* în conlucrare cu mai mulţi autori, are o conferenţă, în care se ocupă de Biserica ortodoxă rusească sub stăpânirea tiranică a bolşevicilor din 1917—1930.

In linii generale, descrie cu accente pline de amărăciune, tragedia trăită şi petrecută în sânul bisericii dreptmăritoare de pe pământul rusesc. Rând pe rând se arată cum a început persecuţia, cum s'a desfăşurat propaganda antireligioasă, religiunea fiind prezentată ca un venin pentru popor; cum conducătorii bisericii au fost martirizaţi şi locaşurile de închinare necinstite şi distruse.

Astfel au căzut pradă fiind ucişi 31 de episcopi, 1600 de preoţi şi vre-o 7000 de călugări. In închisoare zac: 48 de episcopi, 3700 de preoţi şi 8000 de călugări şi călugăriţe. — In concluzie iată ce spune emigratul rus:

Situaţia actuală a Bisericii ruseşti este extrem de gravă; este o biserică răstignită în adevăratul înţeles al cuvântului. Toţi conducătorii Bisericii sunt nimiciţi rând pe rând şi alţii cari să le urmeze şi să-i înlocuiască nu există. Chestiunea succesiunii preoţeşti se pune cu toată gravitatea, căci în Rusia este împiedecată orice tendinţă de a-ţi forma şi cultiva credinţa, cu atât mai vârtos nu se poate realiza nici un fel de cultură teologică. Printre legile cele dintâi de nimicire a Bisericii, a fost şi legea interzicerii învăţământului religios teologic şi a desfiinţării tuturor şcoalelor şi facultăţilor de teologie. Aceleaşi pierderi lovesc şi învăţământul particular, contravenienţii fiind pedepsiţi cu închisoare.

Uneltirile bolşevice s'au dovedit şi mai satanice; pentru a face zadarnică orice instrucţie în acest sens, au nimicit toate cărţile bisericeşti şi cu conţinut religios, interzicând retipărirea lor. Deja de prin 1920, credincioşii s'au întors la obiceiul din vremuri bătrâne, copiind Psaltiri şi Evanghelii.

Pe de altă parte se dă o cât mai largă răspândire — până şi prin porumbi purtători de scrisori — oricărei producţiuni

ateiste şi pornografice. Munţi de astfel de producţiuni apar mereu şi sunt răspândite în popor fiind oferite gratuit. Pretutindenea se întemeiază institute speciale pentru combaterea creştinismului şi pentru aşa zisa luminare a poporului, unde se pun teme ca acestea: „De ce nu trebuie să credem în Dumnezeu!" sau „Dumnezeu o invenţie a bisericii pentru a amăgi poporul" etc.

Apoi elevilor în şcoalele de stat, prima învăţătură ce li se dă este aceea de a scoate din minţile lor orice credinţă religioasă. Odată cu moartea generaţiunii vechi (cea dinaintea răsboiului), pe terenul culturii religioase nu va rămânea decât o pustiire tristă; unde mai înainte a fost o educaţie creştină astăzi se întinde un diavolism întrupat, care va da naştere cu siguranţă la o armată îngrozitoare de copii înstrăinaţi şi sălbatici. De pe acum ei se constituiesc în bande de propagandă ateistă, pe unde trec pustiesc totul şi pretutindenea duc germenele decadenţei morale în popor. Aceştia sunt cei dintâi şi cei mai activi combatanţi religioşi înşiruiţi pe frontul anticreştin, liberi de orice supraveghere şi descărcaţi de orice răspundere. O furtună îngrozitoare se ridică astfel la orizonturi, după trecerea căreia să nu mai existe pe pământul bolşevic nici Dumnezeu, nici credinţă, nici religie, nici moralitate. Se aşteaptă întoarcerea stărilor primitive când oamenii erau cu chip de maimuţă şi raporturile dintre ei cu desăvârşire animalice.

Astfel nu există în Biserica ortodoxă rusească sub teroarea bolşevică decât moarte şi sânge; întunerec şi groază, urlete şi scrâşnirea dinţilor!

Şi, adaugă autorul rus, această imensă cruce pe care este ţintuită Biserica rusească de atâţia ani, devine şi mai chinuitoare prin faptul indiferenţei cu care celelalte popoare creştine asistă la această ne mai pomenită schingiuire. — Dar plin de resemnare prof. Glubokowsky închee: Istoria şi credinţa noastră ne învaţă, că sângele martirilor este sămânţa creştinismului în toată lumea. Aşa cred deci cu putere, că Biserica noastră, scăldată în valul de sânge al mărturisitorilor ei nenumăraţi, va învia, spre binele şi mântuirea întregei omeniri — starea ei actuală însă este aşa de tristă, aşa de îngrozitoare şi de critică, încât toţi creştinii fără întrerupere ar trebui să se roage lui Dumnezeu: Tu stâncă şi turn de tărie al tuturor credincioşilor! Mângăie şi întăreşte Biserica Rusiei, pe care ai răscumpărat-o cu scump sângele Tău.

Pr. GH. SECAŞ.

*

INTERNĂ

DUMINECA ORTODOXIEI a fost sărbătorită cu solemnitatea cuvenită, în întreaga ţară. Indeosebi Societatea femeilor ortodoxe a ţinut să dea şi în acest an importanţa care i se

cuvine acestei zile. In Bucureşti, la şcoala de fete de sub conducerea acestei societăţi a participat la solemnitate şi Preafericitul Patriarh Miron, rostind un discurs remarcabil.

Inaltul ierarh a arătat rostul ortodoxiei în viaţa neamului, exprimându-şi regretul că după realizarea unităţii noastre naţionale unii conducători politici ai ţării n'au mai ţinut linia de respectuoasă solicitudine faţă de Biserica neamului şi faţă de fiii ei. In deosebi un anume partid, fiind la cârma ţării, a ţinut să se distingă prin nesocotirea elementului ortodox în viaţa de stat şi prin sistematica privilegiere a elementului minoritar (citeşte: unit).

Discursul a făcut sensaţie. A fost comentat în presă. Mulţi s'au mirat că Preafericitul Patriarh a spus ceeace a spus. Cu toatecă discursul înaltului ierarh nu cuprindea nimic inedit. Ci dimpotrivă. In jurul acestui subiect s'au scris chiar cărţi — documentate. (Vezi cartea părintelui Nichifor: Confesionalism politic. Sibiu 1931).

Noi ne mirăm de altceva: Că Preafericitul Patriarh Miron a spus aşa de târziu ceeace a spus.

*

BLOCUL PREOŢILOR ŞI ÎNVĂŢĂTORILOR PARLAMENTARI. Preoţii şi învăţătorii satelor noastre au fost în trecutul neamului fraţi buni întru năcazuri şi întru misiune. Bucuria care a fost rodul celei mai mari izbânzi din viaţa noastră naţională a răcit întrucâtva această frăţie firească. Spre paguba norodului credincios şi a slujitorilor lui devotaţi de o potrivă. Nesocotiţi de cârmuitorii politici ai ţării şi loviţi cumplit de necazurile zilelor noastre, preoţii şi învăţătorii şi-au dat seama că numai într'o desăvârşită unire, luptând frăţeşte, îşi pot îndeplini apostoliceasca misiune în mijlocul poporului; şi numai prin eforturi unite îşi vor putea apăra drepturile faţă de cârmuitorii politici, cari se dovedesc părinţi aşa de maşteri când e vorba de cei mici şi năcăjiţi.

Un semn îmbucurător al acestei reveniri la vechea şi înţeleapta solidaritate a apostolilor satelor noastre este blocul parlamentarilor preoţi şi învăţători, închegat de curând. Nădăjduim că el este sincer. Sinceritatea lui îi va garanta şi trăinicia, precum şi perspectiva izbânzii în lupta pe care o dorim purtată eroic. Deci şi dincolo de Parlament. NECULCE.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

ZILELE acestea mi-a ajuns în mână foiţa: „Glasul evangheliei“ (Nr. pe Martie), organ al comunităţii baptiste române din Alba-Iulia. E deadreptul uricios lucru cum publicaţia aceasta, care are de gând să facă educaţia şi creşterea morală a poporului, ameţeşte mintea sănătoasă a săteanului nostru cu predici şi articole „capucine“. La pag. 3 un iscusit frate voeşte să dovedească relele epocii actuale cu profeţii tocmai din profetul Iona, iar versurile: „casa arde şi baba se peptănă“, „Babel se zideşte şi lumea doarme“, „Dar ce zaci tu popor al Domnului“, „Te pepteni şi tu!“ ar fi un avertisment scos din Petru II 3. Se vede cât de colo că redacţia stă sub conducerea imediată a unor bătători de pingele, scrisul fiind imprestriţat cu cele mai neiertate erori gramaticale şi sintactice. Exemple: „Tato, ce ai zis?“, „noi ne nezuim“, „inse“, „însfârşit“, „decădere adânc“, „ca uni cari sunt“, „aceasta se cere dela fiecare“, (în loc de aceasta) „supt cer alt nume...“, „acela om“, „Numai celce întră prin poarta cea strâmtă... păşeşte urmele lui Isus fiindu-i lui supus“ etc. Pagina 7 în întregime este dedicată marelui eveniment petrecut în cercul comunităţii baptiste din Lupeni, prin faptul că a predicat acolo Max Henrich „pe limba maghiară“. La fel au avut 4 zile, „ce nu vor putea fi uitate“, fraţii depe valea Haţegului cu ocazia sosirii între ei a dlui Everet Ghill. Iată cine încearcă să nimicească tradiţiile religioase şi naţionale ale poporului.

N. N.

•

STATUL ROMANO-CATOLIC. Sunt întregi săptămâni de când presa românească din Vechiul Regat şi din Ardeal a început o campanie pentru definitiva lichidare a faimosului „Stat romano-catolic ardelean“, — instituţiune anachronică şi provocătoare ce funcţionează cu privilegii autonome în Transilvania, monopolizând anumite privilegii ale eparhiei romano-catolice ardelene cari nu sunt prevăzute nici de canoanele Bisericii papale, nici îngăduite de legile ţării noastre. Pentru profani, este util să facem din capul locului o preciziune elementară: nu este vorba de un aşezământ al Românilor Uniţi, — ci despre o superstiţiune parazitară a Maghiarilor catolici din Transilvania, cari alături de episcopia dela Alba-Iulia mai posedă şi acest bastard şi ilegal „Stat romano-catolic“, odinioară numai provizoriu tolerat

de guvernul ungar, astăzi îndărătnic focar de propagandă anti-românească şi de instigaţiune iredentistă.

Alături de „Statul reformat", de „Statul luteran" şi de „Statul unitarian", a luat fiinţă acum câteva veacuri în Dieta Ardealului şi un „Stat catolic ardelean", — alcătuit din deputaţii catolici dornici să consolideze în viaţa publică preponderenţa confesiunii romane: organizaţie pur politică, — iar nicidecum aşezământ autonom al Bisericii catolice, — care odată cu recunoaşterea catolicismului ca religiune de Stat de către Habsburgi devine un simplu organ secundar al Statului, înverşunat să lupte prin toate mijloacele pentru catolicizarea Ardealului şi pentru desnaţionalizarea Românilor. Ca şi desfiinţat, la sfârşitul sec. XVIII, Statul romano-catolic ardelean se reconstitue la 1873, uzurpând atribuţiuni şi drepturi pe cari nici un statut legal nu i le acorda. Nesocotind aceste elementare condiţiuni de existenţă juridică, Statul romano-catolic izbuteşte însă cu timpul să-şi creeze o splendidă prosperitate de fapt, anexându-şi bunurile Fondului religionar ardelean, confiscând în folosul său Fondurile de studii ale şcolilor din Transilvania, şi compensând funcţionarea sa arbitrară printr'un aprig exces de zel în slujba intereselor politice ale guvernului maghiar. In timpul răsboiului, episcopul Gustav Majlath străjuia în primele rânduri ale intransigenţei ungare; iar la 14 Noemvrie 1918 el deschidea adunarea Statului catolic indicând ca suprem ţel „viaţa naţională maghiară fericită, puternică", pentruca în aceeaşi zi să ceară telegrafic Papei „să apere din toate puterile năzuinţele patriei noastre (maghiare N. R.), — năzuinţe îndreptate întru apărarea unităţii ei milenare şi a integrităţii ei teritoriale".

Instalându-se în Decemvrie 1918 la conducerea treburilor ardelene, era natural ca defunctul Consiliu Dirigent să nu aibă o politică destul de hotărâtă în materie confesională: profitând de această indulgentă neglijenţă, — şi tot sub comanda episcopului Majlath, — Statul catolic ardelean continuă să lucreze şi după această dată ca organ, al fostului Stat maghiar, pe care jurase că îl va sprijini „ca un singur om". Din capul locului, Statul catolic refuză să recunoască de drept „ocupaţiunea românească": iar în 1920 deslănţue o viguroasă ofensivă pentruca Universitatea din Cluj să fie recuperată de Unguri. Până în anul 1923, autorităţile româneşti sunt iscusit induse în eroare asupra ilegalităţii existenţei Statului catolic ardelean: demascat printr'o serie de articole ale profesorului Onisifor Ghibu, şi ameninţat să fie cu drept cuvânt dizolvat de guvernul românesc, aşezământul de instigaţiune iredentistă din Transilvania telegrafiază în 1923 Sfântului Scaun cerându-i binecuvântarea „pentru conservarea şi apărarea şcolilor catolice". Suveranul Pontif, — ştiind ca şi noi că Statul romano-catolic nu

are nici o bază de funcţionare legală, — nu răspunde nimic. La 7 Februarie 1924 senatorul (de confesiune greco-catolică) Dr. V. Bianu cere în parlament dizolvarea aşezământului; dl Al. Lapedatu, ministrul de Culte, făgăduieşte că va lua măsuri pentru limpezirea situaţiunii abuzive a statului catolic ardelean. Iar de atunci, adică de aproape zece ani, — se mai cere încă de o mie de ori, în presă, în parlament, şi la ministerul de Culte, ca guvernul românesc să ia odată deciziunea de dizolvare a unei instituţiuni anachronice, care constitue o sfidare a actualei orânduiri româneşti, Se cere de o mie de ori, şi se promite de o mie de ori că Statul romano-catolic ardelean va fi dizolvat, ca fiind total lipsit de fundament juridic: dar, împotriva acestor făgăduieli, împotriva intereselor româneşti, şi împotriva revendicărilor unanime ale fraţilor noştri din Transilvania, Statul romano-catolic ardelean continuă să fiinţeze, să prospereze, şi să provoace. Continuă să funcţioneze, — deşi nu are un statut canonic de fiinţare din partea Bisericii romane, nici un text legal din partea Statului românesc.

Continuă să administreze imense fonduri imobiliare în Ardeal, — deşi nu-şi poate justifica posesiunea acestor fonduri decât printr'o impostură mistificatoare.

Continuă să instige împotriva actualei ordine româneşti, — deşi îşi alimentează activitatea cu veniturile unor fonduri uzurpate, pe cari şi le-a însuşit fără să aibă măcar calitatea de persoană juridică, adică de organ legal constituit.

Ce mai aşteaptă atunci dl N. Iorga, pentru a decide în sfârşit dizolvarea Statului romano-catolic ardelean?...

[„Curentul"] I. D.